

šibøenska

Revija

3

MART 1955.

S A D R Ź A J

IVO BREŠAN: TIJELO DOSADE — — — — —	1
VOJIN JELIĆ: TRI PJESME — — — — —	7
BORIS BAICA: IZGUBLJENA IGRA — — — — —	8
NIKOLA PERKETA: DVIJE PJESME — — — — —	14
ALEKSANDAR JELISAVČIĆ: RUKAVICE — — — — —	16
NADA ŠCER: TRI PJESME — — — — —	19
JOVAN RAŠKOVIĆ: LJUBAV — — — — —	21
BORIS KALE: DVIJE PJESME — — — — —	22
EMIL ŠPIRIĆ: TRI PJESME — — — — —	23
VESELIN GLADOVIĆ: JEDNA PJESMA — — — — —	24
BOŽO DULIBIĆ: KAKO SU 1797. G. ŠIBENSKI TEŽACI PREVARENI — — — — —	25
BORIS JURIĆ: ARHIV NOTARA GRADA ŠIBENIKA — — —	30
MLADEN FRIGANOVIĆ: ŽIRJE U NAŠOJ PROŠLOSTI — — —	37

O S V R T I

BORIS BAICA: MLADI PJESNIK I NJEGOVA ZBIRKA PJESAMA	42
BOŽO DULIBIĆ: JEDNA 400-GODIŠNJICA ŠIBENSKE KATEDRALE	43
BRANKO BELAMARIĆ: ŠEST KONCERATA U PRETPLATI — —	44
EDUARD KALE: I. POLUGODIŠTE KAZALIŠNE SEZONE — —	46

L I K O V N I P R I L O Z I

BRANKO RUŽIĆ: JUTRO — ANTE KAŠTELANČIĆ: CESTA UZ MORE — MILAN TOLIĆ: RIBARSKA UVALA — ALEKSANDAR LJAHLINCKY: SNI MOJI NEMIRNI	
---	--

UREĐUJE REDAKCIONI ODBOR

UREDNIK BORIS BAICA

IZLAZI JEDAMPUT U TRI MJESECA. — IZDAVAČ: UDRUŽENJE
ŠIBENSKIH STUDENATA. — UREDNIŠTVO: UL. BOSILJKE FUL-
GOSI BR. 1 - ŠIBENIK. — GODIŠNJA PRETPLATA 200.- DINARA.
POJEDINI BROJ 50.- DINARA — RN KNJIŽICA BROJ 531-556-497
KOD NARODNE BANKE, ŠIBENIK. — RUKOPISI SE NE VRAČAJU.

z 1956/63

ŠIBENSKA REVIIJA

ČASOPIS UDRUŽENJA ŠIBENSKIH STUDENATA

GOD. II.

ŠIBENIK, MART 1955.

BROJ 3.

IVO BREŠAN:

TIJELO DOSADE

Ne mogu se sjetiti gdje sam ga prvi put vidio i upoznao, ali znam, da me je odmah pri prvom poznanstvu ispunio odvratnošću i gađenjem.

Čitava njegova pojava daje dojam nepokretne mase, kojoj se pri hodu miču samo noge. Viđam ga uvijek u jednom te istom kaputu, kome je mast na pojedinim dijelovima progutala svaku boju. Dva točkasta oka bezizražajno gledaju iz šupljina na salu njegova lica. Dugačka neuredna kosa i slojevi prljavštine pod bradom ujedno mame i odbijaju. Za njim se neprestano vuče poseban neugodan miris. Zaista gadna smjesa prljavštine, krpa i mesa.

Pružila mi se prilika da ga bolje proučim. Dogodilo se posve slučajno.

Neki čovjek našao se zdrobljene utrobe pod automobilskim kotačima. Za čas se sakupilo nekoliko osoba. Jedne od njih su uznemireno pomagale unesrećenome, dok su se druge smjesta udaljile, ne mogavši izdržati prizor. Među ostalima opazim i njega. Posve mimo hladnokrvno, kakvog sam ga uvijek vidao, gledao je nesreću. Pridem mu.

— Kako se to dogodilo?

— Sasvim prirodno, ništa osobita!

Odgovor me začudio.

— Kako? Zar vi, . . .

— Zna što mislite. Zapamtite, gospodine, da nema te stvari, koja bi bila toliko neprirodna i neobična, a da ne bi bila čak i dosadna.

— Što želite time kazati?

Nije mi odgovorio. Iza kratke pauze uhvati me za lakat.

— Dodite poslije podne k meni. Na razgovor.

Okrene se i ode, zaboravivši i da pozdravi.

Odmah poslije ručka uputim se k njemu. Uspnem se kvrgavim stepenicama do mračnog hodnika i pristupim vratima. Pokucam, a kako se nitko nije odazvao otvorim ih. Zaustavi me snažan udarac smrada. Nekoliko komadićaka kreča pade mi sa stropa na glavu. Pogledam. Okrenut prema meni sjedi on na stolici u istom onom kaputu, u kome je izlazio vani. Sav se uvukao u nj poput kornjače, a noge pružio pred sobom. Oči su mu zatvorene. Ne znam da li je spavao, jer kad ih je otvorio nije se ni malo iznenađio što me vidi, već mi je glavom ponudio da sjednem. Zaokružim pogledom po sobi. Krevet, stol, dvije stolice, četiri gola zida i ništa više. Na stolu je nekakva hrpetina papira pomiješanih sa knjigama, od kojih su neke otvorene. Preko svega je nabačena zavjesa prašine, kroz koju proviruju mutna slova. Kraj te gomile smeća još je i tanjur sa nedovršenim jelom. Krevet se izgleda nije nikada raspremao. Na njemu zgužvana u klupko leži plahta, koja je nekad davno, kad je tu došla, bila po svoj prilici bijela. Na podu se komadići papira, otpušci cigareta, koštice i drugi otpaci kupaju u lokvama prašine. Uza zid se prislanja neki sivi karton uokviren slomljenim okvirom. Čitavi rojevi mrtvih muha lebde u mrežama paučine i iza sebe skrivaju uglove tog magazina smeća. Na zidovima su priljepljene žute mrlje, a tanke pločice kreča pridržavaju se za strop nitima paučine.

Obrišem prašinu sa stolice, koja se oglasi izlomljenim škruputom i sjednem.

Dugačka neugodna šutnja.

— Živate li tu sami? — odlučim se napokon.

— Da! Posve sam.

— Čime se bavite?

— Ničim.

— Od čega onda živite?

— Od spavanja.

Njegovi lakonski odgovori zatvore mi usta. Kako da nastavim razgovor?

— Oprostite na pitanju. A gdje vi živite?

— Zašto živite tu . . . u ovom brlogu? — izmucam.

— Ja?

— Da vi!

— Gdje živim? . . . U čistoj . . . u urednoj sobi.

— Jeste li u to sigurni?

— Pa . . . Ovaj . . . Kako ne bih bio.

Zašutjeli smo. On je lijeno upirao pogledom u neku točku na podu.

— Nekako ste mi simpatični, iako se ne razlikujete od drugih ljudi. Ne mogu objasniti.

— Znači vi ne volite ljude?

Nema odgovora. Sjedio je zdepasto, sav u koloritu svoje sobe. Iznenada me pogledao.

— Zašto ste uopće došli ovamo, kad vam se ne sviđam? Ne! Nemojte mi suprotno dokazivati. Znam, da se ne mogu nikome svidjeti. Radoznanost vas je dakle dovela. Pa dobro. Reći ću vam, što želite. Živio sam kao i vi. Kao svi ljudi. Radio sam. Uživao sam. Od nekog vremena počeo sam razmišljati o tome, kako je sve jednolično oko mene. Kad bih izišao na ulicu, susretao bih uvijek ista lica, prolazio kraj istih kuća. Podignem li glavu, vidim uvijek ono jednolično plavo nebo, a spustim li je, pod nogama mi je beskonačan sivi beton. Bijeli kancelarijski papiri, koji su mi svakog dana boli oči, postali su mi odvratni. Na svakom koraku iskršavali su preda me poznati, tisuću puta viđeni predmeti i lica. Obasjavale su me zrake vječno istoga sunca. Osjetio sam, da je sve oko mene obično, jednostavno, da nema ništa interesantnoga. Tištala me monotonija života. Shvaćate li? U mene se uvukla dosada. Ona je narasla do te mjere, da sam i u licima, koja su me više zanimala nalazio osobine onih prvih. Nos . . . usta . . . oči . . . uši . . . Sve isto. I ona su mi postala odvratna. Ostavio sam posao i počeo spavati, ali ni u snu mi ti poznati, dosadni predmeti nisu davali mira. Bježao sam daleko u prirodu. Sam. Posve sam. Ali sam i tu na svakom koraku nailazio na isto. Stabla . . . kamenje . . . biljke i opet stabla. I odatle sam pobjegao. U sobu mi zalazi jedino sestra, koja mi nosi jelo. Ah to jelo! . . . I ono mi je već dosadno . . . U ovoj sobi je bilo mnogo predmeta . . . Sva sam ih pobacao . . . Želim biti sam . . . Sam sa svojom dosadom. Da, gospodine. Spoznao sam istinu, da nikada ne ću vidjeti ni osjetiti nešto neobično, što bi me zanimalo. Katkada, kad vidim nešto novo, nesvakidašnje, sjetim se, da je i to u suštini prirodno i obično, pa me i tu obuzme dosada. Odvratne su mi ove kuće, ovi ljudi, ova zemlja. Sve! Sve! Sve!

Zašutio je. Na čelu mu se pojave kapljice znoja. Skinuo je kaput i bacio ga na krevet. Ostao je u masnoj košulji. Oslobođeni misli, koji se do tada skrivao pod kaputom, počeo da me neugodno draži.

— Ali svijet je tako raznolik. Potražite rasonode u njemu — pronađem poslije dugog kopkanja po mislima tu rečenicu.

— Svijet? Znae li što je svijet? Ne samo on, nego sve što postoji. Apsolutno sve. To je jedna ogromna, dosadna masa materije, sastavljena od sićušnih dijelova, koji se u biti uopće ne razlikuju među sobom. U toj masi nema praznine, koja bi joj remetila kompaktnost. Njeni najsitniji dijelovi na nekim su se mjestima toliko zgusnuli, da su formirali predmete, što ih vidite oko sebe, a negdje su se razrijedili toliko, da se njihove formacije jedva i vide. I ljudi, pa i smeće s ovog poda nisu ništa drugo, nego gustine tih jednostavnih malih dijelica, koji svojom međusobnom istovjetnošću čine čitavu masu jednoličnom i dosadnom. Vidite, da ne samo u svijetu, nego i u onome izvan njega nema ništa interesantnog. Između čovjeka i prašine ove sobe samo je jedna stepenica — smrt, koja jedino promijeni međusobni položaj sićušnih dijelova čovjekove materije. Sve što postoji — to je samo beskonačan broj jednostavnosti i istovjetnosti. Shvaćate li? Sve — gotovo znači ništa . . . Kako je dosadno! . . . Kako je dosadno!

Zatvorio je oči. Zašto? Možda da bar na časak zaboravi na postojanje te jednolične materije. Da li mu je apatija stvorila tu filozofiju, ili filozofija apatiju? Tko zna?

— Posjećujete li kada kino ili pozorište?

— A što bih našao tamo? Lica, lica i samo lica. Kud se pomaknem svuda ljudi. Čovjek. Što je to zapravo? Predmet, koji posjeduje osjećaje. Vjerojatno vam je poznato da osjećaji ne mogu živjeti izvan čovjeka. Njih izazivlju predmeti u njegovoj okolini. Međutim, ako gledate jedan predmet ili pojavu, koji su vam izazvali izvjetisan osjećaj duže vremena, taj će osjećaj postepeno iščuznuti. To znači, da ste vi posmatrajući taj predmet detaljnije ga upoznali. I zaista je tako. Samo ono nepoznato i novo u nekoj materiji, ili u kretanju te materije izaziva u čovjeku osjećaj. Kad bi u sve pronikao i kad bi se svemu privikao, čovjek bi prestao osjećati. Znajite, da u prirodi nema te stvari, koja bi sama za sebe bila tajanstvena i neobična. Čovjek dakle osjeća zato, jer ne zna. Da bi nadoknadio to neznanje, on je u sebi stvorio osjećaje i njima se hvališe. Bijedno!

Govoreći klizila je ta zdepasta gustina niz stolicu tako, da je sad sjedila na samom rubu. Rupa na košulji pokaže mi prljavi oklop njegovog sala. Tko je zapravo preda mnom? Možda ludak? Sigurno je samo jedno: Ako nije glumac, nije ni čovjek.

— Reći ćete, da u svijetu ima štošta lijepoga. Lažete! Ništa nije lijepo samo za sebe. Ni ljepota ne postoji izvan čovjeka. Ako je nešto lijepo, lijepo je zbog toga, što mu ljudski osjećaji pridaju tu osobinu. U prirodi je sve jednako lijepo, koliko i ružno, jer ako analiziramo lijepu i ružnu stvar, doći ćemo uvijek do istoga-sićušnih dijelova beskonačne mase.

— Zar ćete i muzici poreći njenu ljepotu?

— Muzika! Ha! Ha! — nasmijao se nekako tromo. — Obična mješavina različitih tonova. Pogledajte svaki ton zasebno. Što ćete vidjeti? On je običan, nelijep. Kad se ponavlja toliko, da ga u tamčine upoznate, postat će vam dosadan. Možda ćete kazati, da je ljepota muzike u harmoniji tih tonova? Pa dobro. Zađite u te tonove malo dublje, pa ćete primijetiti, da je svaki od njih samo kretanje sitnih dijelova zraka, koji krećući se udaraju u dijelove vašeg bubnjića. Kako je sve prozirno! Muzika je ništa drugo, nego komešanje dijelica one beskonačne mase. Ona je kaos, kao i svako kretanje.

Da li je ovom čovjeku uistinu dosadno? Da si možda on te ne utvara, kako bi opravdao svoju filozofiju sam pred sobom? Pogled mi pade na knjige. I one, kao i svi predmeti u sobi, izgleda, da su poprimile dijelić njega. Obrišem prašinu, što je ljubomorno skrivala retke. Neke su otvorene upravo kod opisa ljubavne scene.

— Knjige — naslutio je on što gledam — Daaa! Čitao sam ih nekad . . . Papiri sa štampanim ljudskim riječima, milijardu puta izgovorenim . . . Osjećaj! . . . Ljubav . . . To ćete naći u svakoj knjizi. Kad ljubi čovjek zaboravlja, da je predmet njegove ljubavi jednako građen kao i svi ostali predmeti na svijetu. On mu odbacuje sve osobine, koje posjeduje i stvara nove, apstraktne, koje u njegovoj mašti uzvisuju taj predmet iznad ostalih i penju ga do božanstva. Kad ljubi čovjek laže sam sebi. Sličan je slijepcu, koji si je iskopao oči. Zašto? . . . Zašto je sve tako jednolično?

O iskrenosti ovog čovjeka svjedoči jedino namještaj njegove sobe. Da li je to dovoljno? Pogledam uokvireni karton u uglu. Da. To je slika. Njena ljepota okovana prašinom uzalud traži slobodu.

— Tko je autor ove slike?

— Autor? . . . Zaboravio sam . . . Uostalom svejedno . . . Hm! Umjetnost . . . Pokušaj jednog čovjeka da se oslobodi svojih osjećaja, svoje nemoći i neznanja i prenese ih na materiju. Dobar, ali bezuspješan posao.

Šutnja.

— Oprostite mi na pitanju. Ne radite. Dosadujete se. Zašto onda uopće živite?

— Da radim? . . . Što je rad? . . . Njime čovjek mijenja samo oblik materije i raspored njenih dijelova, kako bi na račun toga bolje živio. On radom ne će stvoriti ništa, što prije toga nije postojalo. Krajnji je cilj čovjeka što manje truda, a što više dobitka. On radi zato, da ne bi radio. A da li će čovjek tako udobno živjeti, da mu rad ne će biti potreban? Nikada. Raditi — znači krenuti stazom koja nema kraja.

Opet šutnja.

— Pitali ste me zašto živim? Da se ubijem? Da li ću time prestati živjeti? Sve što živi, živi zbog toga, što je svaki dio nje-ga živ. Životinje, biljke, čovjek i predmeti dijelovi su materije. Ako prvi, drugi i treći žive, žive i četvrti, jer su jednako njima građeni. Umrem li, moja će materija promijeniti samo oblik, ali će moji dijelici ostati isti. Oni ne će umrijeti. Naš je život dio života cjelokupne materije. Sve što postoji živi. Postojanje ne prestaje, ne prestaje dakle ni život, a s njim ni dosada. Smrt je samo drugi oblik života.

Iz nosa mu proviri žuto zelena tekućina i krene lagano prema ustima. Okrenem se da ju ne vidim. Htio sam pobjeći.

On se pridigne i pođe prema krevetu.

— Dosadno . . . Sve je dosadno . . . I život i smrt , , , Od istog su materijala i prašina ove sobe i svijet. Uskoro ću zaboraviti i da jedem . . . I vi ste dosadni. Odlazite! Htio bih spavati.

Konačno sam spašen. Izjurio sam napolje i ostavio tu trulu masu, da se i dalje raspada u svom elementu.

Zraka! Čistoga zraka!

VOJIN JELIĆ:

TRI PJESME

POSLIJE BITKE

Nevrijeme kišu rodilo,
kiša potoka.
U nizinu požurila
sve bujice.
Čovjek oprao suze
i natopio korijenje,
za dane briga
i život ljubavi.

ZNAM

Bitišem —
to nije dovoljno.
Rastem —
to nije samo inat i negacija
vremena i velikih.
Osuden —
rastrgao bezbroj vješala.
Gladan —
posijao žito čovjeku i djeci.
Pogorelac —
dom i ognjište
životu sagradio.

MJESTO SNIJEŠKA

Bura je poreznik zime —
pipcima stostrukim
ubire ujam
i praznu zdjelu vukodlači.

BORIS BAICA :

IZGUBLJENA IGRA

Sjedila je pred krevetom na malom rasklimanom stolcu i ljuljuškala se kao dijete.

Gledala je igraće karte i zadovoljno pucketala jezikom, dok su joj ljepušaste, crne, malo koso smještene oči, pod uvojcima, nekako tugaljivo svjetlucale. U njenom pogledu bilo je nešto od one tupe, ali nadmoćne oholosti, samosvijesti o svojoj vlastitoj vrijednosti kao nekom epicentru, koji pokreće i pravi život interesantnim. Takva je bila uvijek, kadgod bi osjetila, da njena ličnost predstavlja za njega nešto više od one puke ženske običnosti, koja tako često zna umoriti muškarca . . .

Mala soba, tamo negdje na periferiji, izgledala je u poluraku pokrivena stolne svijetiljke, kao kakva prahistorijska grobnica iz koje kao da su i mrtvi pobjegli u nastupu ledenog straha.

Poluosvijetljeni išarani, raspuknuti i ovlaženi zidovi, na kojima su se caklile njene slike, imali su u sebi nešto od one tajanstvenosti, zbog koje čovjeka hvata neki čudan osjećaj izgubljenosti, kad prostor oko njega postaje čas beskrajan i nedokučiv, čas opet malen, upravo sićušan. Zidovi plešu nekim čudnim ritmom napetih živaca. Oko srca se skuplja tjeskoba, koja traži promjenu položaja . . .

On je sjedio na krevetu, nasuprot njoj i promatrao njeno polugolo tijelo, koje se stidljivo sakrivalo pod iznošenim, ali čistim kombinezonom.

— Fircik . . . Trideset već imamo i to mi je dosta . . . Ja sam vani, reče melodično djevojka. — Idem za dva. —

— Opet? . . . Ti si večeras isuviše sretna . . . Zar se ne pišiš toga? Namještao je jastuk pod leđa.

Ona ga pogleda.

— Sretna? . . . Zar zaista misliš da sam sretna? — odgovori ona malo oklijevajući.

— Večeras jesi . . . Tri igre smo igrali i sve tri si dobila. —

— A zar je to sreća? . . . upita, prevrćući karte u rukama.

Branko Ružić

Jutro

Izraz njenih očiju potpuno se izmijenio. Na njeno lijepo lice spustila se turobna krinka. Ovako je izgledala mnogo starijom. Njena zamišljenost nije imala svjedoka.

Bilo mu je žao, ali govoriti nije mogao. Kao da je iz svog rječnika izbrisano svaku utješnu riječ . . . Zašto . . . Ponavljao je jedan glas u njemu: Zašto si takav? . .

— Pa, zar nisi dobila hiljadarku? — reče veselim, ali usiljenim glasom čovjek.

— Hiljadu dinara? — ponovi ona. — Zar je novac sreća? —

— Mnogi govore da jest.

— A, je li za tebe? — upita djevojka.

— Ne znam . . . Možda . . . Znam samo da se loše osjećam kad nemam novaca. —

— Jesi li ikad bio sretan i bez njega? —

— Mislim da jesam . . .

— Često? —

— Ne tako često . . . Rijetko . . . Sreća se ne osniva na novcu, ali da zavisi od njega, to vjerujem — odgovori čovjek zapalivši cigaretu. — Novcem možeš sve —.

— Znam — promrlja tiho djevojka. — Zato ga i mrzim . . . Trgovina . . . Novac je sveo sve na običnu trgovinu. Zato i život nije više tako interesantan.

— Može biti, ali danas je to činjenica preko koje može samo budala preći. —

— Nemoj tako govoriti — reče djevojka prekorno.

— Bilo bi dobro, kad oboje ne bi o tome više razgovarali. —

— Ali . . .

— Ne. —

Pola noći već je bilo prošlo.

— Idemo igrati . . . Hoćeš? —

— Hoću odgovori ona zamišljeno.

Dijelila je karte.

— Znaš zašto igramo? —

— Ne — odgovori čovjek — Valjda za novac? —

— Ne, on nije tako vrijedan . . . Igram za tebe. —

— Za mene? Zašto? Zar i ovako nisam tvoj? — upita on iznenađeno.

— Želim da se uvjerim — odgovori ona podižući karte.

Čovjek uzme karte. Pogleda na stol, adut je bio herc. Čudno, pomisli, ovo treba nešto da znači . . . Imao je asa, kralja, babu herca, asa i cenera pika. Zašto? Zašto upravo sad? Poslije tri igre, ovakve karte . . . U njemu se budila savjest. Probudena rasla

je iz časa u čas. Sve veća i veća, pakosno zavirujući u njegove karte . . . Sad, sad, ječila je savjest, golicajući čovjekove drhteće prste, dok se lanac na kojemu je već danima bila privezana očajno napinjao da savlada probuđenog diva . . . Još svega jedan trzaj i div je bio slobodan.

Savjest je šetala sobom i razgledavala predmete . . . Čije je ovo? pitao je div. Tko je to donio ovamo? . . . Znao je, da se negdje iza kreveta nalazi zbirka njenih uspomena . . . Bila je to oveća kutija prepuna slika i uspomena . . . Jednom mu je rekla: Ako hoćeš, mogu to zapaliti. Zašto? odgovorio je on, to me više ne zanima, to je prošlost, koju želim zaboraviti, rekla je vadeci neke slike iz kutije. Šutio je i promatrao slike, koje je ona razbacivala po krevetu . . . Nasmijana, vedra i bezbrižna, lepršala je njena silhueta, ostavljajući u njegovoj svijesti jednu grubu, ali već iskristaliziranu misao . . . Tko je ona? pitao je sebe, promatrajući njene razbacane uspomene. Poznao ju je svega dvadesetak dana . . . Prije? Što je bilo prije njega? . . .

Na jednoj slici vidi se more i greben. Na grebenu ona u zagrljaju jednog čovjeka.

— Gledaš — upitala je.

— Da — odgovorio je on. — Tko je taj?

— Jedan prijatelj. —

— Pa zar ovako . . . — Htio je reći: slikani, ali je prekinuo . . . Zašto?

Ona mu istragne fotografiju, pogleda je: Jedan neprimjetan ironičan smiješak preletio je njenim licem.

— Ovo je bio filmski poljubac — rekla je kidajući sliku u sitne komadiće. Pogled mu se zaustavi na njenim nervoznim kretanjama. Njeno lice bilo je mirno . . . Glumica? . . . pomisli čovjek, Ona je savršena glumica.

— Čovjek obori pogled. Ispred i oko njega ležalo je bezbroj slika . . . Očima je kružio po njima . . .

U jednom času učinilo mu se, kao da su svi ti muškarci oživljeli, oživljeli nekim čudnim smijehom izgubljenog vremena, a onaj na grebenu kao da mu namiguje, pokazujući na njene usne . . . Ovo, ovo je samo detalj našeg »prijateljstva« . . .

A ti budalo, kesio se jedan starkerlja držeći je oko vrata, čemu si se ti nadao? Što si ti zamišljao? . . .

Okrene naglo lice, ali i tu slike, slike i sarkastični osmijesi s uprtim pogledom.

Ha, ha, ha budala! Princ iz hajke! Ha, ha, ha . . .

Gurne rukom: slike se prorijede. Zatvori oči. To je trajalo svega nekoliko časaka. Kad ih je ponovo otvorio, na jednoj maloj čistini, gore prema jastuku, udaljena od ostalih, ležala je jedna fotografija.

Opružena i potpuno gola, ležala je ona na crnom otomanu. Skupljenim rukama iznad glave, tako da su joj prsi stršile negdje iznad podbratka, prekrivenih nogu i s onim svojim nadmoćnim osmjehom, izgledala je kao Goyna Maja, ali originalna Maja, ovaj put bez vela.

Ovdje je jedina, pomisli čovjek, a ostale? . . . Bilo ih je sigurno više. Mnogo više . . . Nešto se bunilo u njemu, nešto jasno i određeno . . . Sjetio se gospodina Milića i one plejade sad već senilnih, ali nekad i previše razbludnih staraca, koji iz svojih otrcanih džepova vade ovakve i slične pornografske specijalitete, uzdišući tužno za onim što je otišlo i što se više nikada ne će povratiti . . .

Morao je izići. Mučnina iz želuca dizala mu se sve do ustiju . . . S mukom je gutao pljuvačku.

Ona je sjedila na krevetu skupljenih nogu i gledala u vrata . . . A misli? Gdje su joj bile misli? . . . Uspomene! Uspomene! Ječao je u njemu jedan glas.

Otišao je, a da nije rekao ništa.

Lutao je gradom, kao izgubljen. Nepoznati glas još uvijek mu je treperio u ušima: Budala! . . . Zaljubljen! . . . Ha, ha, ha . . . Budala! . . . Ha, ha, ha.

Vratio se vrlo kasno. Nije mogao izdržati. Morao ju je vidjeti. Zašto? . . . To nije znao ni sam. Most je izgleda bio čvršći nego što je mislio . . .

Ušao je lagano u sobu. Ona je spavala, mirna i tiha kao sjenka. Svukao se i legao pokraj nje. Zapalivši cigaretu, počeo je sređivati svoje zbrkane misli.

Ona se pokrene, namještajući svoju glavu na njegova prsa.

— Vratio si se? — upitala je ne otvarajući oči.

On je šutio. Na svojim prsima osjećao je vlagu.

— Zašto? Zašto si se vratio? — upitala je tihim glasom. — Čemu sve ovo? Zar je potrebno ovo mučenje. Zar će uvijek biti ovako. —

Uhvatio je za ramena i privukao k sebi, tražeći u polumraku njene usne . . .

Sad je kockala, kockala sa njegovim osjećajima, kockala s onim što je on negdje u dubini svoga srca skrivao pred svojim razumom, dok je probudena savjest šetkala oko njega prijeteci prstom.

— Moraš je pobijediti — ponavljala je savjest. — Treba da zna da ti nisi njen . . . Ti ne smiješ biti njen . . . Ne, nikako ne. —

Savjest ga je vodila. U njenim jakim rukama osjećao se nadmoćnim. Karta mu je išla kao poslušan rob. Sve što je htio mogao je postići.

Bili su pri kraju.

— Boriš se kao lav — promuća ona. — Zašto? Ta ja znam i bez ovoga . . . — i pokaže na karte — da ti nisi, a niti ćeš biti moj. —

Igra je bila gotova. Bio je pobjednik. Savjest je trljala ruke, šapćući: Tako, tako moj sokole, pokaži joj što vrijediš . . .

Njeno lijepo lice se trzalo.

— Nije moguće da plače, pomisli čovjek. Zašto bi plakala? Suze? Čemu suze, one bar ničemu ne služe.

Laž, laž, siktala je savjest. Zar ne vidiš da glumi?

Bio je ljut, ljut na savjest.

— Ti gataš? — upita on poslije kraćeg razmišljanja.

— Da — odgovori ona, klimajući glavom.

— To je glupo, karte ne mogu ništa reći. —

— Oh, dragi moj i još kako — govorila je oborene glave. — One mogu puno toga reći. Ja im vjerujem. —

Zašto da bude tužna, pomisli on. Ako to zaista mora biti, zašto to mora biti večeras. Nešto mora poduzeti.

— Vidiš, reče on lagano, ova igra ne vrijedi. —

— Ne vrijedi? Zašto? — Podigne glavu, dok je u ruci još uvijek držala karte. Dva velika crna oka gledala su ga s očekivanjem.

— Pa tako, odgovori on što je mogao nemarnije. Tri zadnja štihla sam ti ukrao. Bio sam uvjeren da ćeš primijetiti, ali kako . . .

— Ukrao si? — upadne ona veselim glasom. — Sigurno? —

— Da. —

— Zašto?.

— Osjetio sam neodoljivu želju, da ti nešto ukradem. —

Savjest je mimo, ali dostojanstveno stavljala lanac na svoje ruke.

— Nemoj to raditi — reče djevojka mršteći obrve.

— Ne ću, ali sad idem spavati. —

— Ne još, prije ćemo završiti ovu igru. —

— Sutra, odgovori čovjek. Sutra. —

— Zašto sutra? —

— Pa tako; osjećam, da bih ti danas još uvijek mogao ukrasti. —

— A sutra? —

— Ne znam . . . Moguće . . . —

NIKOLA PERKETA:

DVIJE PJESME

NA TOJ CRNOJ ZEMLJI ČOVJEK ŽIVJET HOĆE

*Stoput može java ljutit kurjak biti,
Pa ipak na zemlji čovjek živjet hoće
Da svijetlo spasi i porazi zloće,
Što bi od nas htjele srebro zora skriti
I opakim nožem krv iz grla piti.*

*Môže prijetit java sa stotinu jama,
Al' čovjeku jutro mora jednom svanut
I na vedrom nebu rumen sunca planut,
Jer ne može vječno trajat ljuća tama
I stalno prijetit sa stotinu kama.*

*Sve, što čovjek može samo svojim zvati:
Krv, što bunu sanja, za slobodom žudi,
Vrisak svojih žudnja u dubini grudi,
Sve najljepše, drago, sve će rado dati,
Da bi crnoj zemlji svjetlost mogla sjati.*

*Jer ni bič, ni omča, plotuni i hajke
Ne će nikog slomit, da za milost moli,
Ako ima srce, što slobodu voli,
Ko nestašno dijete prve priče, bajke,
Što ih tiho sluša na koljenu majke.*

LIŠĆE I MI U JESENI I SMRTI

SIDI

*Opet stiže jesen. Sve se svuda žuti.
Žuto lišće dršće i smrt skoru sluti.*

*U posljednjem dahu šumi lišće svelo:
Pod plavim bi nebom još treperit htjelo.*

*Zgaženo u blatu, lišće žudnju skriva
Za nebom, o kome još i mrtvo sniva.*

*Ti, što po njem gaziš, da l' ćeš ikad znati,
Što je zlatnom suncu lišće htjelo dati?*

*I srce bi naše kao lišće svelo:
Proljeća i lasta vazda žedno htjelo.*

*Na dnu našeg bića, nemirna ko more,
Nebrojene želje ko kresovi gore.*

*Ali nama, avaj, smrt otima svima
Zanose i snove — sve što čovjek ima!*

*Stiže pozna jesen. Žuti svi su puti.
Ko zgaženo lišće, mrtvo srce šuti.*

Milan Tolić

Ribarska uvala

ALEKSANDAR JELISAVČIĆ :

RUKAVICE

U zimsko prije podne čekamo na karte za kino. Kako sam pred nepun sat još bio u krevetu mašta mi je sva razbuđena i nikako da je utihnem. Zamišljam: čekamo u dva reda na posljednja uputstva pred veliki okršaj. Lica su skamenjena, svi šute, a crte im odaju beskrajnu odlučnost. Jedna je žena iza mene. Oštra, uspravna, odeblja u bundi. Kakva hladnoća! mislim. Heroj. Nitko ne govori o tome, kako smo mi zapravo živi mrtvaci, jer idemo u sigurnu smrt. To je najveći okršaj. Nitko i ne pomišlja da govori o tome.

Ili čekamo u dvije kolone, jadni, izgladnjeli logoraši s porcijama u rukama. To se dijeli ručak. Ručak? Malo ugrijane vode s jednim promrzlim krompirom. A gledaj ta lica! Noge popuštaju, tanke su, leluja se nemoćno tijelo, njiše se kao šiblje na vjetru, ali lice je čvrsto, odlučno. Žena je iza mene skamenjena. Ne će odati tajnu. Jedna kao suvarak.

Trgnem se napokon, jer moram. U svijetu realnosti prisiljen sam živjeti realno. Osvrnem se i pogledam na dva reda što poput kineskih lukova izbijaše s obe strane vratiju. Vrata su nozdrve, naravno.

»Na tebe ću se oboriti ljudska lakomosti!« skoro da ne poviknem. Zašto svi nisu mogli čekati u jednom redu? Svi hoće prije, svi prije. Svi hoće vrijeme. Šta će ti vrijeme? pitao je jednom neki Japanac. Neka im pobjegne. »Ima dvije blagajne« odgovori nešto u meni. »Ti šuti« naredim i nezadovoljan prestanem misliti o tome.

Uto se pojavi službenik i poče otključavati nozdrve pred našim lukom. Uštinem se za kaput, jer možda sanjam. Ne pamtim da sam ikad u životu pogodio da stanem u onaj pravi red. Ali zaista, naša nozdrva smrkče. Danas će se nešto dogoditi, šapnem sav ushićen. Nešto prekrasno svakako. Netko će se zaljubiti, stidljivijem naslutim, ili nešto donijeti, možda nešto pronađem? ... Divno je počeo dan! kliknem i moja se unutarinja praznina ispuni nečim neizrecivo ugodnim.

Ljudi iz drugog reda počеше zabacivati glave kao mladi konji i sve se dizahu na prste. Zavlada uzrujanost. Nešto nije u redu. Začuše se povici. Nemaju vremena, osmjehnem se, zjurado naglasivši drugu riječ.

— Molim u red! derao se službenik, a kad je otvorio i druga vrata, lukovi se izmješaše i jedva da se razabiralo tko je došao prije, a tko kasnije.

Jedan je stariji čovjek počeo natprosječno galamiti na službenika.

— Šta radite vi čovječe? Zar ste pamet izgubili? Ne ćemo mi valjda čekati na vašu milost. — I tiše dodá: Divljak jedan.

— Tata ti je divljak — odgovori službenik, začuđujuće tiho, rutinirano, skoro nježno, intimno.

— Slušajte vi, kako može da budete tako bezobrazni . . . Ako . . . i sav se zadiše.

Uto se lukovi nekako razdvojili i zavlada red. Službenik se šetao i gundao, a moglo se čuti: . . . s divljacima kad imaš posla . . .

— Pazite što govorite i ne zaboravite da ste vi samo službenik — okomi se žena iza mene.

— Je li vama rekao da ste divlja? upita jedan čovjek s druge strane.

— Nije.

— Pa onda što se miješate.

— Gospođa se opravdano umiješala — ustade čovjek iza nje — Svima nama je rekao.

— Da, potvrdi ona — svima nama je rekao. Vi šutite, jer se ne osjećate pogodeni. Pristojan i pošten čovjek mora se umiješati. Ja sam gospođa, ako želite znati.

Približismo se blagajni, pa je nekako utihnulo. Žustra je žena — pomislim. Dala je lekciju ovim sladunjavcima. Mašta mi zaigra, tu, par koraka pred blagajnom. Pokušam da se oprem, ali ne ide. I zamišljam: Stoji žena na vrhu sniježne tundre, zagrnutá bundicom i razmahuje rukama: »Vi, što su vam noge zamrznute, vi kukavci ljudskog roda što nimate peći ili ih imate, pa su vam hladne za mnóm! Što se valjate tu, nijemi i buljite kao telad? Ako je do valjanja evo bunda — skinu je i dobaci — evo bluze! — skine je i baci. Što toptate nogama i ne mičete se? Evo vam čizme! — skine ih i baci . . . I ostade na vrhu sniježne tundre, razgoljena i velika. Prodoše mi trnci kroz hladne noge, preko prohladnih kukova na slabo ugrijane grudi i u glavi se sve zavri od vrućine. Pogledam je udivljeno i kroz taj lik udari mi u oči svjetlost s blagajne. Trgnem se zadnjim snagama.

Tada brže uzmem, platim, pogledam red, dodam »Nije

loše«, strpam izgužvani ostatak novaca u džep i izletim na ulicu. Bio sam u takvom stanju da tek nakon dvije stotine koraka opazih da sam zaboravio rukavice. Brzo se povratim, napravim zadovoljno lice i upitam čovjeka kod blagajne:

— Molim vas, ovdje su ostale jedne rukavice . . .

— Zar vam ih nije dala gospođa iza vas? upita me on iznenađeno.

— Ah, da progundam — da, da, — glupo se nasmiješim i učinivši jedan veliki luk odem sasvim izvana, opet na ulicu.

Probode me osjećaj povrijeđenosti i pokradenosti. Tuga se uvuče u moje srce. Hoćeš, ne ćeš, ja sam pokraden, rekoh. Pokraden. A tako je lijepo počeo dan! Svaka pomisao na redove, kineske lukove i ženu ispuni me gnušanjem, osjetih, kako sam strašno siromašan, jer nemam više rukavica. Utjehe radi, prebacih se u mislima u bolnicu i sjetih se kojekakvih slučajeva iz novina. Tamo nemaju ni ruku, ne vide, bogalji su, gluhi su, a da i ne nabrajamo druge grozote. Hoćeš, ne ćeš opet rekoh sebi — zima je. Nije mi ni padalo na pamet da pogledam malo i potražim onu ženu. Gledao sam nebo. S juga se razvedravalo. Obuze me dječaćka želja da rukama razgrnem oblake. To me toliko uzbuđilo, da sam se na mahove osjećao jakim. Bila je to snaga, nasilno ulivena u žile, a ja sam išao onako sam, znao sam, smiješan, vjetar je lizao gole ruke, vlažio ih, mirisao sam opojnu drogu zime, gadure, koja je padala na moju glavu, kao mečiji blagoslov.

NADA ŠOBER :

TRI PJESME

SVI SU KORACI RANJENE PTICE

Kad bi sni postali stvarnost, ulice bi bile smijeh,
a hladni obrisi zgrada toplina.
Ne bi tugovali, što se ne možemo uspeti na tornjeve
naših želja, jer
sve što je razvijeno,
što je bilo razbijeno
i što bi bilo razbijeno
mi bi zaboravili.

Vjerujem, da ne bi više bojažljivo tražio saznanja
i pitao me,
da li ću svoju nemirnu kosu
za tebe sačuvati, jer
ja ti ni tada ne bih mogla objasniti,
da ja više nemam kose
i žasto sam je izgubila
u jednim očima.

Možda zbog toga su danas ulice
stvarnost bez sna,
a svi naši koraci ranjene ptice.

(Iz ciklusa »Drhtaji boja«)

RAZBIJEN SMIJEH

Mojoj majci

Možda ćeš noćas sanjati o crvenim makovima
(što sam ti ih nekad donosila)
i svojim umornim rukama, prozirnim od bola,
skidati sliku za slikom
sa zida sjećanja,
da ih obaviješ nitima svilene kose djeteta.

*Pod prekritim vjedama naći ćeš vrtove radosti,
kada je svaki moj smijeh milovao tvoje lice,
koje je danas nalik uvelim cvjetovima.*

*Nastavi san. Ničega nema čime bih mogla vratiti smijeh,
jer u meni je noć razbila grad svih mojih nada
i ja sam danas razvalina,
pod kojom više nikada ne ću naći
ni jedan
maleni dio sebe.*

*Ja sam danas kamen s mrtvim usnama,
o koje se razbija svaki smijeh.*

(Iz ciklusa »Drhtaji boja«)

NEŠTO PRED SAN

*Ništa ne će ostati od plamena mojih čežnja, jer
ovi bijeli zidovi, kojima poklanjam svoje poglede
— prije sna —
upiju svaki plamen.*

*Htjela bih, da nema zidova ni hladnoće, jer
me sjećaju na raskršća,
na kojima sam ostavila svoja iščekivanja.*

Možda će ih ipak srušiti san . . .

*Potražiti ću se tada u drhtajima trave,
koja je u tami šume milovala
moje tijelo,
moje umorno tijelo od nečijih dodira.*

*Ili ću poći do žutog lopoča,
da mi otkrije,
gdje sam se odlaskom noći izgubila.*

*Upalit ću tada kresove svih mojih htijenja
i u raskošnom plesu plamena
osluškovati svoja nedosanjala proljeća.*

(Iz ciklusa »Drhtaji boja«)

JOVAN RAŠKOVIĆ :

LJUBAV

Na zelenoj klupi šetališta sjedi žena. Ima rombično lice i žablje oči. Od pred neko vrijeme, pred ponoć, zadnji gost krčme modrih zidova prolazi pored zelene klupe. Nosač je Gumeno lice i upaljene crvene oči. Postavlja bijeli smotak s hranom na ogradu do klupe. Privlači se sjeni mesnatog okruglog lišća i čeka. Kad kucne pomoć žena sa zelene klupe uzima paketić i odlazi. On ne zgrapno podiže koljena i sakriven sjenom i debelim zidom sudnice grabi ko zatečen.

Jedne večeri ispuniše žablje oči zamazani gležnjevi nad cipe-lama od bijeloga platna, nabrekli žuljevi u zadorima cipele pod prikraćenim rubom hlača. Gumeno lice zastade pred ženom. Zaba-ci petu, nakrivi rame klecajući sporo na jedno, pa na drugo koljeno.

— Pođi sa mnom, nisam imao ni jednu ženu. Tukla je ponoć. Necedređeno se razvuklo rombično lice. Zahvalno i toplo počivale su upaljene oči na uskim, mršavim ramenima.

Sa njiva je mirisalo po balegi. Drveće je crno. Lišće modro, a mjeseciina bijela. Utabanim puteljkom korača nosač. Rombično lice ubrzava korak.

— Zašto tako daleko? Evo tu zgodnog mjesta za ležaj! — podvikuje nosač zastajući kod trokutaste prtine.

Žena se nije obazirala. Ubrzala je korak.

Ne ćeš daleko! — produži korak Gumeno lice.

Zar u groblje? — zbunjeno ustuknu na čas, a onda izlomljenim hodom prođe pored otvorenih zardalih vrata gradskog groblja.

Gdje si? reče lagano i ponovi to nekoliko puta.

Tišina. Pa neki jecav govor iza žute ploče.

» . . . ljubavi moja, kako bih ti milost izmolila da te na čas odriješe, da odahneš ljubavi moja . . . da ti plešem«.

Iza ploče se izvi golo žensko tijelo. Proskakuta preko grohova i naglo stade. Napravi nekoliko dugih koraka pritiskujući bradom prsti, a onda usitni korak i zabaci glavu. Neumorno, sve brže i brže poče oblijetati oko čempresa. Naglo se ustavi u grču. Poleti

k nosaču. U žabljim očima jezivo sinu mjesec. Gumeno lice je oćutilo snažni mlaz na leđima i poletjelo.

Nabasa na otvoren grob.

Rombično lice, žablje oči i žuta rijetka kosa njišu se na bijeloj mjesečini nošeni golim, zelenkastim tijelom. Drveće je crno, lišće modro. Sa njiva isparava balega.

Razmrskana nosačeva glava ležala je na cementu. Između dva kratka zadora platnenih cipela počivala je krvava mrlja.

BORIS KALE :

DVIJE PJESME

MOJ POVRATAK

*Prosuo sam sva
ustreptala čekanja
na goleti pustinje.
Nestali su bolno u žaru sipina
sa rascvjetalim čežnjama.
Lelujao sam u hodu vilenjaka
u ljubavi male Mire, u pjesmi nepropjevanoj.*

*Na malom seoskom groblju
zaboravljenih tišina
ah, kako su tužno jecali čempresi.
Usahli vijenac, nad njenim grobom,
nad grobom male Mire,
okitio je tugu mog povratka.*

SPOZNAJA

*Zatreptale kiše jeseni.
One najduže umiru. Vječno.
Kaplje i blijedi listovi hlopoću.
Jesen. Ona odnosi smijeh mojim očima.*

EMIL ŠPIRIĆ :

TRI PJESME

KIŠA

*Kiša,
satkana od jeseni
i toplog vjetra morskoga
rasula je vjetrovite kose
po poljima.*

*Daleko je
mutna igra vlažnog asfalta.
(Vododerinama teku žute bujice)
Dim se spliče s mokrim prstima smokava
kraj kamina
miriše na masline.
Topla kiša prosula je
vjetrovite kose poljima.*

MORE

*Elipsom vidika
samuju brda i masline.
Lutaju oblaci satkani od samoće.
More.
Široko, vjetrovito, šumorno.
Žal je okičen pjenom, satkanom od mora.
Široko, vjetrovito, šumorno.*

POSILIJEPODNE U MALOM GRADU

Koracam
Dugačkim stepenicama
brončanih sura.
Poslije podne.
Na trgu
svjetina
prosipa crninu.
Koracam
dugačkim stepenicama
brončanih sura
u poslijepodne.

VESELIN GLADOVIĆ:

MONOLOG SJENE U NOĆI

Ja jašem srne i govor leptira
I kradem bistrinu jutra.
(Tišine miluju grive mojih vranaca)
Ja sam kći krijesnica i majka bjeline
(Ja sam kao korijenje, ja sam kao pjesma),
Ja, sladja od hoda neprohodalog djeteta,
Ja, ljepša od naivnosti snijega,
Ja, snenija od samoće jutarnjih zvijezda,
Ja jašem srne i govor leptira.
Tišine vole proljeće
(One miluju grive mojih vranaca),
Jer znaju da će prštiti pjesme mojih nemira,
Jer žude darivanja iz mojih njedara,
Jer vole smijeh školjki i prste bršljana
(One miluju grive mojih vranaca).
Tišine, samo tišine
Znaju voljeti (misle da sam im sestra).

BOŽO DULIBIĆ:

KAKO SU 1797. G. ŠIBENSKI TEŽACI PREVARENI

Česti su u XVIII. vijeku masovni pokreti šibenskih težaka kmetova protiv gospode i sve nesnosnijeg agrarnog režima. Vlasnici zemalja tražili su od težaka sve više, mjesto petine i sedmine plodova zahtijevali trećinu i četvrtinu, pored vječnih daća za kukavne kućice, takozvane časti i raznog rabotanja. Težaka se gnjavilo i načinom pobiranja podavanja (dohotka). Stoga se težak šibenskih predgrađa i sela otvoreno bunio, uskraćivao davanje dohotka gospodi, i izvještaji mletačkih funkcionara u Šibeniku iz toga doba puni su vijesti o stalnom vrenju u narodu.

Tako na pr. šibenski knez-kapetan Pasqualigo u svom izvještaju od 14. prosinca 1739. piše: »Bune naroda, kako se čini, daju se nagore.« I u ovom, i u ranijim svojim izvještajima Pasqualigo nije propustio navesti imena srdara i župnika koji »otvoreno, ne osjećajući grozu i, treba reći, bez straha potpaljuju i pomažu« bunu.

Intervenirala je tada i vrhovna mletačka vlast. Tako »Privedrij Princip ciny snatti, i to jest po odluci Priusviscenoga Senata na 5. Novembra 1740.«, proglasom koji je tiskan i na našem jeziku, da »varhu neskladah, kojase usdighnula megiu Gospodarima od zemglijah, i megiu seglianima Darxave Dalmatinske . . . s' viissokom oblasti svojom hochie, i odlucito zapovieda« povratak na agrarni režim od prije 1. lipnja 1736., na način da vlasnicima zemalja imadu »kmetti davati Dohodak po zakoniku od Gradovah (t. j. Statutu i reformacijama ovoga), pogodbe, i obicijae iste Darxave«, pa »koi budu neposlusni upanutichie u Principovu sarditu rasarxbu«, te se vlast »ima usdighnuti suproti istiem neposlucnicima s' naj-texiem pedepsagnem za isghled ostaliema.«

Težački otpor eksploataciji ostao je, i pored svega toga, stalna pojava. Mržnja naroda prema zemljišnim gospodarima prijeteci se uzdignula iznad jednog režima, koji je eksploatatorsku praksu klase privilegiranih vezivao uz samo svoje bivstvo. Trebalo je samo da kucne »ura historije«, pa da ova mržnja provali elementarnom snagom, izvede naoružane mase naroda na ulice i učini ih gospodarom situacije.

Sredinom svibnja 1797. g. došlo je do pada aristokratskog režima u Mlecima. Vlast su preuzeli demokrati, pristaše ideja Francuske revolucije. I u Dalmaciji, pa i u Šibeniku bilo je takvih. Čitao se Voltaire, jedan Mihetić prizivao se Ivan Jakov (kao Rousseau), svećenik konte Petar Jerolim Draganić oslovljavao je svoje mlade prijatelje rousseauovski sa: »Emile«. Bilo je frankofila i masona, a jedan građanin prihvatio se počasne službe francuskog konzula i u Šibenik unio trikoloru Revolucije. Ali iluminatstvo i demokratizam ovih naših demokrata, odreda plemića, inteligenata i svjetovnih svećenika, bili su pomodarski, knjiški, »za kućnu upotrebu« i, kako ćemo vidjeti, neiskreni. Dalmatinski su demokrati bili gospoda, eksploatirali težaka kmeta kao i sva ostala gospoda. Stoga su u danima »anarhije u Dalmaciji«, kako su građanski historičari nazvali pokret narodnih masa u Šibeniku, Trogiru, Splitu, Makarskoj i dr. lipanjskih dana 1797. g., mržnja i ruka naroda oborila i na njih, Fratar Dorotić je tih dana, istina, ostan svojih plamenih proglasa uperio na »jakobine i žudije«, ali to samo ne bi podiglo narodne mase da u njima nije bilo stavaka kojima se »puk svjetovao na mržnju protiv gospodskoj ruci« i u kojima mu se govorilo »da se može, ako ga je volja, sam po sebi vladati«, kako navodi historičar fra Stipan Zlatović u svom djelu o sinjskim fratrima i hrvatskom puku u Dalmaciji. Pišući o lipanjskim događajima u Šibeniku po bilješkama svog subrata Glumca, koji im je bio svjedok, Zlatović izrečno veli: »Počeše se praviti neredi, pobudiše se stare vražde i zavade, začehše odmazde i osvete, prvo po selima pak po gradovima počeo se javno i očito prijetiti smrću i plijenom sve gospode i njihovih imanja.« Narodni ustanak od 1797. g. protiv gospode, i one gelih demokratskih osjećaja, ne sadržava, dakle, nikakvo protivurjeđe: narod je ustao da brani svoje interese u bijesnom natetu protiv svih zemljišnih gospodara, protiv svih eksploatatora.

Ustanak u Šibeniku rječita nam je potvrda toga.

Narod se ovdje digao na ustanak 15. lipnja, nakon javne skupštine, održane toga jutra u Varošu, kojoj su prisustvovali izaslanici naroda iz Splita i Trogira. Otvorena su nasilu gradska vrata i preko 500 Varošana pod oružjem, u vojničkoj formaciji, ušlo je u grad, praćeno velikim mnoštvom naroda. Masa naroda navalila je na Kneževu palaču, i samo kneževo obećanje da će narodnim zahtjevima biti udovoljeno vratilo je narod kućama.

Sutradan je narod opet opkolio Kneževu palaču, pustio uzničke i uzeo iz spremišta oružje i municiju. »Htjedoše — piše Zlatović — da se zapale listine, kancelarije, kmetška pisma, obveznice dužnika, i stare pogodbe i dugovi.« Posredovanjem uplivnih ljudi i obećanjima masa je od toga odustala, ali zabranjen je izvoz žita i vina te hrane uopće.

17. lipnja uređena je narodna vojska, svrstana u ronde i satnije, kojima su od naroda izabrani kapetani.

U nedjelju 18. lipnja došlo je u Šibenik mnoštvo seljaka iz okoline. Gospodskim se obećanjima nije više vjerovalo. Na bogataše udareni su nameti, izvršene su rekvizicije kod trgovaca.

19. lipnja grad je bio prepun oružanih seljaka. Narod je ovoga puta izvukao topove, zauzeo tvrđavu sv. Nikole, uzeo novac fiskalne komore (oko 3000 dukata). Sastavljen je imenik gospode koja se imaju smaknuti, i njihova su imena javno čitana po ulicama. Kler se svojim uplivom založio da do toga ne dođe, ali više negoli njegove riječi — veli Erber u svojoj »Povijesti Dalmacije od 1797. do 1815.« — pomogli su isplata jedne velike kontribucije i obećanje da će kmetska podavanja biti smanjena.

»Najveću tužbu i tegobu — piše Zlatović — prikazivahu težaci na kmetske odnošaje, tražeći da se obnove stare pogodbe i unište one zadnjih godina, jer da su gospoda usilno i nepravedno petine i sedmine sveli na trećine i četvrtine.«

Sporazumu zemljišnih gospodara i težaka kmetova kumovao je već spomenuti demokrat konte Draganić, za koga historičar Galvani veli da se tada istaknuo »stavivši se na čelo anarhičnom pokretu i zaustavivši ekscese ovoga jednim ugovorom, sklopljenim između vlasnika i kmetova«. O tome sporazumu napravljeno je kod šibenskog bilježnika Jurja Bottija ovo pismo:

»Dneva 21. lipnja 1797., u Šibeniku.

Ugovor koji će sklopiti gospoda vlasnici zemalja, s jedne, te kmetovi i težaci koji stanuju u ovom gradu, u Varošu, Docu, Mandalini, Krapnju, Vrpoljcu i Jadrtovcu.

Prvo. Sve zemlje u Donjem polju bit će podložne prema vlasnicima bilo koje vrste, to jest tako svjetovnim, kako crkovnim, davanju dohotka petine plodova, naime masta, žita i maslina. Pošto se običaj procjene maslina i krtola grožđa u čast imade smatrati ukinutim, ovi kmetovi ne će imati da traže od gore rečenih vlasnika nikakvu plaću za dovoz dohodaka u mastu njihovim kućama, kao i bilo kojeg ploda, niti će ubuduće tražiti kakvu pomoć i naknadu, hrvatskim jezikom zvanu pridavak, za đubar ili drop, koji će se upotrebiti da bi zemlje bile plodnije.

Drugo. Sve zemlje u Bilicama, Dubravi, Zažvini, Danilu i Gornjem polju, Srimi i Zablaću bit će podložne dohotku sedmine masta, žita i maslina prema tim istim vlasnicima, s isključenjem, kao gore, ranije obavljane procjene maslina, kao i davanja krtola grožđa u čast, te u svemu i sasvim pod ostalim uvjetima kao gore glede dovoza dohodaka i pridavka za đubar.

Treće. Sve ostale zemlje, obrađivane od ovih kmetova na drugim mjestima i predjelima, bit će podložne uvjetu sedmine, te u svemu i sasvim kako je navedeno u glavi 2.

Četvrto. Od dohotka žita bit će izuzeta slama, koja sva imade ostati na raspolaganju kmetova i težaka.

Peto. Prije berbe masta, žita i maslina kmetovi, moraju pitati dozvolu u vlasnika zemalja, da bi ovi u vrijeme berbe mogli doći ili poslati koga, ali zato vlasnici ne će smjeti umarati kmetove kod davanja dozvole, koja mora biti dana u roku od dva dana, uključivo dan u kojemu je dozvola zatražena.

Šesto. Bit će ukinute sve nasljedne daće koje su se ranije plaćale bilo kojoj osobi i tijelu, tako svjetovnom, kako crkovnom, za vrtle i kuće u ovome gradu, odnosno Varošu, u kojem je obuhvaćene Crnica te u Docu.

Sedmo. Bit će ukinuto postavljanje pudara po vlasnicima, ali čuvanje zemalja u običajno vrijeme bit će ostvareno i izvršavano redom od težaka i kmetova u odnosnim predjelima.

Na osnovu ovoga bivaju otsad poništeni svi dosad važeći ugovori te ostala pisma i zakoni koji bi bili u suprotnosti s ovim ugovorom.«

Ovo bilježničko pismo potpisalo je 76 vlasnika plemića i građana, sa naprijed stvorenom odlukom da u njemu sadržana utanačenja budu proglašena ništavima. Sam Zlatović o tome piše: »Naravno da se je sve obećavalo i na sve zahtjeve pristajalo. Ne bijaše bo to vrijeme pravdanja i razloženja, kao niiti oklijevanja i nijekanja. Gospoda se uzdahu da će to kasnije nadoći, a sad jedino nastojahu da održe potok u međašima, da se ne bi valovi puka čpet uzljuljali i pobijesnili.«

To »kasnije« uslijedilo je za desetak dana. U toku srpnja austrijska je vojska s velikom za onda brzinom okupirala Dalmaciju (8. srpnja Šibenik), ugušivši posljednje plamečke ustanke. A već 17. srpnja izdao je general-major Lusignan u Zadru bijesan proglas protiv težaka kmetova Dalmacije. U njemu nalazimo i ove »ljepote«:

»Zazudeau, i rasserduje krivo smuchljivo (skandalozno) ustajte od Kmetov, koi, neispunujuchi duxnostiu od Podloxništva, i od Pravice, uzkrachjuju vozglednjem (odnosnim) Gospodarom, illi gnegovim predstaviteglim, i Opravnicim pridanje od Dokodaka.

Docim jessue primile pristoine mjere za pripravnu pedipsu od onjek koi s' zlosluxenjem od neredgjenja (rasula) Mnetacke Vlasti, dade Pervi izgled grjesni od Selianskoga poticanja . . . cinimo ocito razumiti, i znati:«

— da o žetvi i vršitbi moraju biti obaviješteni, radi učestvovanja, organi gospodara;

— da se dohodak mora davati »razbrojljivo vazda s' mjeram od zakona, od Pogodba, od ossobita utverxdenja, obicnosti, i hadeti nepomicne obragneni do odverzenje prossastoga Mnetackoga Vladagnia«, a »s' istjem mejeram bitiche nepristupitelski (bezodvlačno) pridane od vozglednij kmeta Fitte (zakupnine), Livele (nasljedne daće), Casti, Dessetine od Agaluka (feuda), i Cerkovne obiciaine; i ios ispu gnene utuergiene Radgne.«

Proglas završava s prijetnjom:

»Koikodi bi privernuja davne hadete izapovigjeno vjecbanje (red) sferu sfaka recene vidjenja (stvari), bichje neprostitelski podloxan xestocini od Voinicke Pedipse, sferku podpuno nadomjerenje od sfako tuxeno privaregne.«

Narodno se nezadovoljstvo time nije stišalo. Ove iste 1797. g. je bivši austrijski kapetan Božidar Pavković u Šibeniku održavao potajno sastanke s kmetovima, puntajući ih protiv zemljišne gospode. Razlagao im je ustrojstvo Vojne krajine u Hrvatskoj, u kojoj nema kmetstva, te je uspio bio sabrati mnogo njihovih potpisa na jednoj predstavi, u kojoj se tražilo sjedinjenje s Hrvatskom i uvođenje krajiškog režima. Pavković si je radi toga nakopao proces, ali mu je uspelo izvući se bez kazne.

Ante Kaštelančić

Cesta uz more

BORIS JURIC :

ARHIV NOTARA GRADA ŠIBENIKA

Jugoslavenska akademija u Zagrebu započela je sa sistematiskim objavljivanjem naših notarskih isprava. Na taj način »stala je jugoslavenska nauka na čelo trudbenika na području proučavanja života i razvoja mediteranskih gradskih komuna Srednjega vijeka. Veliki uspjeh naše nauke i veliki doprinos svjetskoj nauci! Već dosad objavljeni materijal daje iscrpan uvid u život svih klasa gradskog stanovništva u dalmatinskim gradovima krajem XIII. i početkom XIV. st., a buduća izdanja će dati uvid u postepeni socijalni i ekonomski razvoj tokom kasnijih stoljeća.« (Čremošnik: O načinu izdavanja srednjovjekovnih notarskih koncepta. Hist. zbornik, Zagreb 1952. br. 3—4., str. 448). U ta buduća izdanja ući će i arhiv notara grada Šibenika (šibenski notarski arhiv).

Šibenski notarski arhiv, koji kao akcesorni dodatak ima općinski arhiv grada Šibenika (XV.—XVIII. st.), nalazio se je do poč. mj. kolovoza 1943. u prostorijama Okružnog suda u Šibeniku. Tada su prof. Cencetti i Gabizza uz pristanak talijanskog Ministarstva unutrašnjih poslova preuzeli dio arhivalija Državnog arhiva u Zadru (Archivio di Stato in Zara) i šibenski notarski arhiv iz Šibenika. Ovaj arhivski materijal poslan je u Državni arhiv u Mlecima (Archivio di Stati in Venezia), odakle je povraćen u veljači 1948. S obzirom na postavku o koncentraciji arhivske građe i presumpiranim olakšicama za povijesni rad ostao je šibenski notarski arhiv u Drž. arhivu u Zadru, gdje se i danas nalazi.

Šibenski notarski arhiv je u izvjesnoj mjeri naučno eksploatiran, ali nepotpuno. Upotrebljavao ga je do. Stošić u svojim mnogobrojnim djelima i prikazima o historijatu Šibenika a zatim neki suradnici časopisa »Il Nuovo Cronista di Sebenico« (1893. i dalje). Među posljednjim ga je upotrebila dr. J(elka) P(erić), prof. V.P.Š. Zgb. Autorka je opisala jednog pomorca iz okolice Šibenika (v. Pomorska enciklopedija, I. svezak, Zagreb 1955., str. 171.: Antiquario, Luka Jakovljević, I. pol. XVII. st.) na osnovu odnosnih isprava šibenskog notarskog arhiva.

1952. dr. M. Zjačić, arhivist Drž. arhiva u Zadru objavio do- komentarnu raspravu »Spisi šibenskog notara Slavogosta« (»Sta rine« br. 44. i posebni otisak, izd.: Jug. akademija a Zagrebu). Autor je ovdje napisao, »da su ovo spisi najstarijeg, sačuvanog, šibenskog notara . . .« Međutim, jedna se isprava šibenskog notara Leonardus-a od 10 XII. 1243. nalazi u arhivu Jugoslavenske aka- demije u Zagrebu. Tu je ispravu objavio još Smičiklas u IV. sve- sku svog zbornika »Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalma- tiae et Slavoniae«, Zagreb 1906., str. 208.—209. U njoj se registri- ra ulazak nekog Stanka Cernoti-a et company u kolonatski odnos, a kao feudalac javlja se Grgur, sin Župana Ilije.

Ovo je, vjerovatno, prva notarska isprava u Šibeniku, a Leo- nardus je pri šibenski notar. Naime, prof. univ. dr. M. Kostren- čić smatra, da »svakako možemo razdoblje od polovine XII. pa do prve polovine XIII. v. označiti kao doba usvajanja javnog nota- rijata u Dalmaciji . . .«, dakle i u Šibeniku. (K., Fides publica (jav- na vera) u pravnoj istoriji Srba i Hrvata do kraja XV. veka, Beo- grad 1930., str. 71).

Notarijat se javlja u Dalmaciji kao centralni institut dalma- tinskog gradskog prava. (Literatura o notarijatu u Dalmaciji: Ko- strenčić. Fides publica . . ., str. 71 i d.; Kostrenčić, Hrvatska prav- na povijest, Zagreb 1923., str. 139, i d.; Sufflay, Die dalm. Privat- urkunde, Wien 1904., str. 5. i d. O dalmatinskom notarijatu pisao je i VI. Pappafava. O notarijatu u Šibeniku pisao je F. Antonio Galvani, Memorie di Sebenico, scritti imediti, obj. od V. Miago- stovich-a u Il Nuovo Cronista di Sebenico, anno V.-VI., t. j. 1897. do 1898., Trieste 1898., str. 212.). Naime, »notar je dužan pisati isprave — one se zovu tehničkim imenom instrumenta (instrument- tum) svim građanima grada u čijoj je općini on namešten, a jed- nako i svim licima koja imaju pred sudom kakvu parnicu, ili inače kakvu stvar pred načelnikom, rektorom, sudijama ili službenicima gradskim. Stranka kojoj je instrumenat potreban pošla bi do no- tara, da ga zamoli da joj sastavi ispravu kakvu treba; taj se akat zove rogatio, a notar se sada zove rogatus, dakle moljeni notar, što je učinjeno po analogiji testis rogatus. Po molbi stranke sa- stavlja on koncept-scheda, koji docnije ima da unese u svoju no- tarsku knjigu, liber imbreviaturarum ili abreviaturarum. U odre- denom roku iza rogacije mora notar stranci izdati samu ispravu. na osnovu onog sastavka u notarskoj knjizi; sam posao sastavlja- nja i izdavanja instrumenta zove se in publicam formam redi- gere. Izdanu ispravu notar overava svojim notarskim znakom, sig- num notarii, monogramom, što ga ispod teksta rukom izdari. Tim se znakom instrumenat vezuje za ličnost notarevu, tj. njim on pre- nosi javnu veru koju sam uživa na ispravu koju je izdao. Ako je, dakle, instrumenat sastavljen ovako lege artis, on uživa fides publicam.« (Kostrenčić, Fides publica . . ., str. 72.).

Među mjerama protiv zloupotrebljavanja notarskog poslovanja javljaju se »lica kojima je dužnost saradivati u izdavanju instrumenata, a zovu se u severnim opštinama (Split, Šibenik, Trogir i Zadar — primjedba B. J.) examinadores a u Budvi i Kotoru javljaju se pod imenom auditores.« (Kostrenčić, *Fides publica* . . . , str. 78.).

U slijedećoj shemi naveden je broj arhivskih svezaka pojedinih šibenskih notara. Razdioba notarskih knjiga (liber imbreviaturarum, l. abbreviaturarum) izvršena je poč. XX. st. U svakom arhivskom svesku obično ima 2—3 kom. notarskih knjiga. Šibenski notarski arhiv u Drž. arhivu u Zadru nije kompletan, jer započinje sa ispravama šibenskog notara Slavogosta od 24. III. 1386. do 10. VI. 1386. Ovaj notar je u literaturi citiran kao »ignotus« sve dok Zjačić, b. arhivist Državnog arhiva u Zadru, nije sa sigurnošću konstatirao, da je taj »ignotus« — Slavogost. Ima i drugih notara bez sačuvanih isprava.

Zilio de Albanis, . . . — 1411	1/2
Dragota Radini, 1374.—1401.	0
Slavogost, . . . 1386. . . .	1/2
Dismano Slavogostich, 1387.—1395.	0
Guerrerio Novello, 1397.	0
pop Michele q. m. Zuanne, 1404.—1441.	2
Orazio, 1406.	0
Gabriele da Ferrara, 1411.—1414.	0
Martino da Ferro, 1416.—1427.	1
Giovanni da Pola, 1421.—1422.	0
Indrico de Indricis, 1430.—1434.	1
Giacomo Vulxa, arcidiachono, 1430.—1434.	1
Antonio Vando, 1432.—1433.	0
Gianfrancesco de Serenis, 1431.—1443.	0
Giacomo Cancelliero, 1434—1435.	1
Pietrobono Pagano, 143.—1437.	0
Cristoforo Lovato, 1437.—1446.	1
Battista de Ponte, 1438.—1441.	0
Antonio Campolongo, q. m. Alberto da Padova, 1440.—1483.	6
Pietro Tirenis, 1441.—1443.	1
Zuanne Lucovich di Bartolomeo, 1443.—1488.	1
Nicolo Michoicich, 1448.	0
Raffaele Ferro, 1448.—1454.	1
G. Battista Bonmattei, 1449.—1451.	1
pop Pietro q. m. Giovanni, 1450.—1452.	0
Carlo Vitalis q. m. Antonio da Pirano, 1451.—1486.	5
Pitro Carini ili Caimi, 1453.	0
Giovanni da Pratovalic di Padova, 1453.	0
Manfredo Petrogna, 1455.—1463.	1
pop Zuanne Vratoevich, 1456.—1464.	0
Elia Banguarich, 1457.—1484.	2

Cristoforo q. m. Andrea, 1457.—1484.	4
Antonio de Martinis, 1463.—1488.	1
Melchiorre Sabino, 1466.—1467.	1
Pietro Tagliapietra, 1466.—1467.	0
Gregorio q. m. Lorenzo de Dominicis, 1470.—1495.	5
Daniele di Antonio Campolongo, 1483.—1488.	1
Pietro de Macronibus (Macroneo), 1489.—1502.	1
Martino q. m. Giovanni Campellis, 1488.—1518.	7
Nicolo de Rubeis da Marostica, 1489.—1491.	2
Elia Tolimerio, 1500.—1537.	1
Vincezo de Martinis, 1500.—1524.	1
Luca Camenarich, 1502.—1503.	1
Lorenzo Butrissich, 1502.—1526.	3
Francesco Donate q. m. G. Tranquillo, 1512.—1566.	8
Guarino q. m. Giovanni Tranquillo, 1513.—1553.	5
Giambattista Zavoreo, 1517.—1555.	2
Zuanne de Lupis, 1518.—1527.	1
Girolamo Branca, 1525.—1540.	1
Saraceno de Saracenis, 1531.—1534.	1
Giulio da Pola, 1533.—1569.	1
Cornelio Bonini, 1533.—1569.	7
Pietro Zavoreo, 1551.—1571.	1
Filippo Angelini, 1557.—1563.	0
Zuanne q. m. Guarino Tranquillo, 1561.—1582.	2
Andrea Tranquillo, 1567.—1599.	1
Trifone de Prodi, 1568.—1579.	1
Persio Zavoreo, 1572.—1578.	0
Domenico Sisgoreo, 1573.—1602.	1
Niccolo Difnico, 1574.—1580.	1
Giuseppe Mattiazzo, 1576.—1600.	3
Pietro Dobrovich, 1586.—1591.	1
Avise Tavileo, 1589.—1599.	0
Zuanne Toboleo, 1589.—1603.	1
Giacomo Ligniceo, 1593.—1598.	1
Zuanne Giadroleo, 1597.—1598.	1
Marco Semonich, 1589.—1633.	5
Francesco Semonich, 1593.—1649.	1
Sebastiano Mattiazzo, 1593.—1618.	2
Donato Tranquillo, 1601.—1622.	1
Girolamo Ferro, 1601.—1611.	1
Gasparo Semonich de Grizanich, 1603.—1640	3
Pietro Copessich, 1604.—1629.	4
Girolamo Semonich, 1608.—1624.	1
Giuseppe Teodosio, 1615.—1641.	1
Zorzi Ferro, 1616.	1
Simeone Devich, 1616.—1623.	1
Michele Parchich, 1623.—1642.	1

Antonio Veranzio, 1624.—1629.	1
Gasparo Schiavetti, 1624.—1662.	4
Andrea Semonich, 1627.—1644.	2
Simeone Striseo, 1629.—1641.	1
Niccolo Semonich, 1631.—1642.	1
Giacinto Mattiazzo, 1633.—1649.	2
Michele Semonich-Laudonich, 1633.—1647.	1
Michele Crisanzich, 1634.—1651.	1
Battista Semonich, 1636.—1638.	1
Domenico Semonich, 1640.—1676.	1
Bernardo Scozzi, 1642.—1649.	1
Antonio Semonich, 1645.—1649.	1
Marco Defratelli, 1648.—1665.	1
Pietro q. m. Francesco Veranzio, 1650.—1659.	2
Pietro Calcina, 1650.—1651.	1
Andrea Maroti, 1654.—1700.	2
Gasparo Mattiazzi, 1658.—1688.	2
Girolamo Capogrosso, 1656.—1698.	8
Bernardo Cortellini, 1660.—1661.	1
Francesco Veranzio, 1660.—1693.	5
Simeone Galzigna, 1667.—1670.	0
Francesco Marzari, 1682.—1683.	1
G. Battista Bologna, 1691.—1701.	2
Marin Vidali, 1701.—1702.	0
Zorzi Morelli, 1701.—1741.	16
G. Antonio Parisi, 1701.—1741.	2
Pietro Cigni, 1701.—1752.	5
Mattio Martinelli, 1706.—1708.	1
Francesco Cortellini, 1709.—1741.	4
Francesco Minali, 1723.—1725.	1
Doimo Semonich, 1741.—1762.	6
Pietro Dobrovich, 1742.—1744.	3
Niccolo Mistura, 1743.—1749.	1
Zorzi Diomarte, 1743.—1748.	3
Lorenzo Antonio Cotrellini, 1741.—1789.	6
Niccolo Sigoreo, 1748.—1773.	3
Zuane Mistura, 1760.—1795.	12
Francesco Dobrovich, 1760.—1806.	3
Antonio Gliubich, 1762.—1779.	3
Marco Filiberi, 1764.—1796.	2
Zorzi Botti, 1776.—1817.	12
Vincenzo di Marc' Antonio Bovi Striseo Bersatich, 1779.—1805.	16
Nadal (Natale) Semonich, 1785.—1832.	13
Girolamo Monferra, 1789.—1815.	1
Simeone Pechich, 1795.—1815.	13
Antonio Semonich, 1795.—1837.	27
Marco di Vincenzo Striseo, 1804.—1819.	0

Cancelliere (titulus?) Bolzon, oko 25.—ih god. XVII. st.	1
Petar Quarto (Quarco), II. pol. XVIII. st.	5
?	8

Tot svezaka 325 (trista dvadeset i pet

Kao primjer isprave šibenskog notarskog arhiva navest ćemo jednu ispravu šibenskog notara Slavogosta od 12. svibnja 1386., koja je objavljena kod Zjačića, cit. djelo, str. 244. i u časopisu Državnog arhiva u Zadru »Miscellanea«, Zadar 1949., str. 16. Veličina pojedinih isprava šibenskog notara Slavogosta je 29×21 cm, a pisanog teksta 24×13 cm. Sve su njegove isprave napisane kurzivnom goticom. Ovo pismo se upotrebljavalo ne samo u notarskim knjigama, nego i ostalim ispravama (testamentum, litterae, tabula, pagina, cartula, chirographum, privilegium i p. libertis, decretum, donatio i sl.) kao i u zapisnicima gradskih vijeća. U naprijed navedenoj ispravi neki Grgur Zudić iz Šibenika sklapu ugovor s Pribislavom Dragomanićem, kojim potonji stupa kod prvog u osobnu službu, a uz uobičajne uslove.

Spomenuta isprava glasi:

»Die duodecimo mensis maij. C. Pribislauius Draganouicg, habitator Sibenicensis, per hoc presens instrumentum promissit et se obligavit Georgio, pnomine Zudiog, condam Marci de Sibenico, stare et perseuerare apud eum pro famulo et mercenario, hins usque ad vnum annum proxime futurum, prestando sibi laborerium et seruicium fideliter suo posse, et precepta eius et sue familie digna et iusta obediendo, et res eius et cuiuscumque alterius, que penes eum fuerunt, omni dolo et fraude remota, custodiendo et saluando, et ex eius furtum non faciendo, nec uolenti facere consensiendo, nec ab ipso discendendo usque ad terminum suprascriptum. Et hoc imo quia dictus Georgius promissit dicto Pribislaui se obligando dare et consignare debite et decenter totum victum, uestimentum et calciamentum, hinc usque ad terminum suprascriptum, et in fine dicti termini ipsum liberum dimittere, dando sibi pro eius pacto, precio et merito libras quindecim denariorum paruorum, et insuper uestimenta linea et grisea pro persona ipsius Pribislaui, et calciamenta omnia noua et cetera. Promisserunt vicissim attendere et cetera, sub pena librarum viginti quinque denariorum paruorum et cetera. Actum Sibenici in plathea, comimis, presentibus ser Daniele Marini examinatore, ser Nicolao Gregorij Dragoij et Bogdano barberio, testibus uocatis et rogatis.«

Gornja isprava ima uvodni dio (protocol), tekst, odn. dispoziciju i završni dio (eslatocol). U njoj se dalje svaki protokol dijeli na ditum i intitulaciju, tekst na naraciju i dispoziciju, a eshatokol na koroboraciju, firmu i siglu. S obzirom na shemu potpune isprave ovdje fali invokacija (u protokolu) i arenga (u tekstu), dok je sankcija (tekst) prećutna. Za falsificiranje notarskih isprava, kao delikta protiv javne vjere (fides publica), predviđena je, nai-

me, stroga kazna. (O glavnim dijelovima isprave v. na pr. Janković, Istorija država i prava naroda FNRJ, I. dio, Beograd 1952., str. 67. i d.).

Notarske isprave općenito su se u raznim vremenskim razdobljima prilično razlikovale. Jedan od razloga za to je veliki vremenski raspon prvih i posljednjih notara. Osim toga je svaka notarska kancelarija u izvjesnoj mjeri odisala lokalnim duhom. Interesantno je ovdje povući paralelu s također varijabilnim formama isprava hrvatskih vladara. »Listine, koje su izašle iz hrvatske dvorske kancelarije nijesu tipične isprave, već su posvema individualne, tj. nije se još stvorio jedan stalni obrazac u strukturi listine, kojega bi se kod izdavanja držali, već je svaka listina za sebe jedna literarna tvorevina. Razlog, što se u to doba nije stvorio jedan tradicionalni oblik listine leži u tome, što organizacija kraljevske dvorske kancelarije nije bila osobito čvrsta.« (Kostrenčić).

Rezimirajmo! Šibenski notarski arhiv u Državnom arhivu u Zadru započinje sa ispravama šibenskog notara Slavogosta od 1386. Prva pak notarska isprava u Šibeniku napisana je 10. XII. 1243. dakle ispred Slavogosta oko stoljeće i pol. Dio šibenskog notarskog arhiva od 1243. do 1386. je nestao, a baš bi ovaj dio bio najvažniji s obzirom na pomanjkanje ostalih vrela za povijest Šibenika u drugoj pol. XIV, st. i u prvoj pol. XV. st. Ovakvo nam šibenski notarski arhiv u Drž. arhivu u Zadru predstavlja vrelo za upoznavanje političkih, ekonomskih i socijalnih prilika u Šibeniku kroz srednjovjekovni period počevši od 1386. pa nadalje.

Tako je na osnovu cca 50 isprava šibenskog notara Slavogosta Zjačić u spomenutom djelu između ostalog konstatirao, da »za bana Nicolaus de Gara (Nikola Gorjanski, sin palatina Nikola Gorjanskog) da je bio hrvatsko-dalmatinskim banom već godine 1386., a ne tek 1392., 1394.—1397., kako to navodi Hrvatska Enciklopedija.« Zatim »ovdje nalazimo najstariji podatak o staroj tvrđavi Lab, jer najstariji dosadašnji podatak o ovoj tvrđavi, koji je datiran god. 1423., navodi F. Šišić u svojoj radnji »O sredovječnom gradu Labu«, dok ovdje nalazimo spomen o istoj tvrđavi iz godine 1386.»

Proučavanje, dakle, i interpretiranje šibenskog notarskog arhiva bit će uočljiv doprinos hrvatskoj povijesti.

MLADEN FRIGANOVIĆ :

ŽIRJE U NAŠOJ PROŠLOSTI

Burna je prošlost prohujala našim primorjem i otocima. Prirodna i društvena zbivanja ostavila su svoje tragove, neka više a neka manje. Svi oni kažu i mnogo i malo. Malo, ako ih površno, ovlaš gledamo. Puno, ako im se približimo, aktivno promatramo nastojeći, da prodremo u njihovu bit. To vrijedi i za Žirje, otok u šibenskoj otočnoj skupini.

Po regionalnom položaju dosta isturen, a po ugođaju, kao i svi naši otoci, romantičan, Žirje je zanimljiv i privlačan otok iz više razloga. Višestruka promjena njegova naziva kroz historiju, arheološki ostaci, novije naseljavanje, zanimanje stanovnika i njihov odnos prema gradu kao gravitacionom središtu to potvrđuju. Pokušat ćemo da neke od tih elemenata istaknemo u historijsko geografskom svijetlu.

U raznim povijesnim izvorima, kodeksima, geografskim kartama i t. d. spominje se Žirje pod raznim imenima (13) ¹⁾. Navest ćemo samo važnije. Rimski historičar Plinije nazivlje ga Surium. U srednjem se vijeku upotrebljavaju nazivi: Insula asuriorum, Surium antico, Curi, Giuri, Gudri, Juris i dr. Današnji oblik pojavljuje se 1324. kao »Zirie«. Mnogi se ispitivači ne slažu u tome, kakvog je porijekla današnji naziv Žirje. Mišljenja se razilaze u tome, da li je Žirje slavenskog porijekla ili nije. Akademik P. Skok ²⁾ drži, da je grčkog porijekla, dok drugi pak tvrde, da dolazi od riječi žir, jer je otok, naročito njegov jugoistočni dio, bio nekada pošumljen gustom česvinom. Treći misle ³⁾, da dolazi od Zarje ili zore, božice iz hrvatske mitologije. Ipak izgleda najvjerovatnije, da je Žirje grčkog porijekla. To potkrijepljuje historijska važnost otoka.

Položaj Žirja je takav, da je kroz historiju ležao na raskrižju dviju vrlo važnih prometnih direktrisa: od rimske Scardone i kasnije Šibenika, prema moru longitudinalne brodske rute prema sjevero-zapadu. Funkciju čuvara ovog dijela naših otoka i obale vršilo je Žirje gotovo kroz sva protekla vremena, počam još od ilirske epohe. To nam svjedoče i ostaci dviju snažnih utvrda: Obrinjske Gradine i Gustirne. Iz njihovih se ostataka može zaključiti, da su imale vrlo značajnu ulogu. Činjenica, da su obe građevine podignute na jugoistočnom, isturenom dijelu otoka, poka-

zuje njegovu stratešku i prometnu važnost. Arheolog Č. M. Iveković⁴⁾ predpostavlja, da su obe utvrde imale obrambenu ulogu. Nije pouzdano utvrđeno, koja je od utvrda starija. Drži se, da obe datiraju iz ilirsko-rimskog doba. Podignute su iznad uvala Velike i Male Stupice, gdje je vjerojatno postojalo prvobitno naselje. Ju-goistočni dio otoka je sada nenastanjen i pust, ali je u davna vremena morao biti napučen i glavni dio otoka, ne samo radi dobrih luka i nekoć guste šume, već radi strateški važnih položaja i lakše obrane. U tom dijelu otoka sve su uvale bile branjene utvrdama. Zaliv Velika Stupica bio je branjen Gradinom, a Mala Stupica i Kabal su bili čuvani Gustirnom. Naziv Gustirna dolazi od gustijerne, što se nalazi unutar zidina utvrde, koja je bila okružena sa nekoliko kula. Gustirna je strma, prirodno nepristupačna sa tri strane, osim sa jugozapada i brani pristup na ovaj dio otoka sa svih strana. Po građevnim ostacima da se zaključiti, da je prvobitna utvrda mnogo kasnije dograđivana, što potpomaže našu pretpostavku o važnosti otočnog položaja u starom i srednjem vijeku.

Druga utvrda — Gradina podignuta je nedaleko morske obale na vapnenačkom grebenu južno od sela. Sagrađena je u dva maha i smatra se mladom od Gustirne. Ostaci Gradine dižu se do 10 m relativne i 30 m nadmorske visine. Značajno je istaći, da su naprave podignute za obranu prema luci i polju. U vezi s tim arheolog Č. M. Iveković piše, da su po svemu sudeći ove utvrde služile narodu i blagu kao utočište pred neprijateljem, jer je Gustirna primala kišnicu, a Gradina imala vodu u jami.

Ako su imale isključivo ulogu zbijega, kako navodi Iveković, onda bi bilo prirodnije, da su izgrađene više u unutrašnjosti otoka, prema sjevero zapadnom dijelu. Osim toga veličina objekata, njihova utvrđenost, naročito Gradine, ukazuje na prvorazrednu stratešku točku u doba, kada je bio potreban nadzor nad plovidbom u ovom dijelu Jadrana.

Položaj Žirja je za to kao stvoren. Dovoljan je letimičan pogled na kartu tog područja da se to uoči. Longitudinalna direktrisa je glavni prometni pravac. Ona se poklapa sa pružanjem sjeverodalmatinskih otoka, kao cjeline, i šibenskih, kao dijela, na čijem čelu stoji Žirje. Sa položaja Gradine moguće je bilo opaziti svaki brod, koji bi se sa velike udaljenosti približavao obali ili plovio uz nju. Žirje je dakle imalo prvostepenu stratešku i prometnu važnost još iz ranog historijskog doba. Ono je to zadržalo kroz srednji i novi vijek, što se vidi iz srednjovjekovnih ruševina u jugo-istočnom dijelu polja i brojnih dokumenata mletačke epohe.

O Žirju znamo nešto više počam od 11. stoljeća, kada se u domaćim spisima spominje prvi put. Tada su prihodi sa njegovih zemalja bili kraljevski dohoci. Godine 1059. dariva hrvatski kralj

Petar Krešimir IV. otok Žirje benediktinskom samostanu Sv. Ivana u Rogovu kraj Biograda. Kasnije, tokom 13. i 14. stoljeća, započinje borba za Žirje između Zadra i Šibenika. Zadrani su ga svojatali na osnovu prava benediktinskog samostana, koji se nalazio na njihovom teritoriju. Šibenik ga je energično prisvajao, jer mu je bliži, u njegovom je prostoru i njemu gravitira. Prava Šibenika bivaju konačno priznata 1323. i otok vraćen. Posjedi su pripali šibenskim obiteljima: De Saracenis, Šizgorić i Jurin. Koloni su morali da plaćaju teške daće. Sredinom 17. stoljeća posjede na Žirju dobiju bosanski franjevci, koji su kasnije podigli samostan Sv. Lovre u Šibeniku. Jagma za Žirjem i to doba potvrđuje njegovu ekonomsku vrijednost. Njegovo relativno plodno polje i priobalno more činili su ga jednim od bogatih šibenskih otoka. Frukcije mu se kroz historiju nešto mijenjaju. Kada je nesigurnost na Jadranu bila opća značajka, Žirje je predstavljalo stratešku točku ili gušarsko povremeno uporište prvoga reda. Lađe su plovile, pune tereta prema sjevernom Jadranu, zbog povoljnih vjetrova i morskih struja, duž istočnog primorja. Trebalo je taj put osiguravati. To su znale dobro države, čije su lađe trgovala sa Levantom i gusari. Taj momenat, pored njegovog položaja prema unutrašnjim otocima i Šibeniku, učinio je Žirje strateški vrlo važnim. Kasnije, kada nastupa više ili manje period sigurnosti odnosno razdoblje moći talasokratske države — Venecije, Žirje, kao strateška tojka, jenjava. Broj stanovnika raste. Gradi se samostan i naseljavaju koloni, te otok počinje da ekonomski jača koristeći plodno polje i okolno more. Na Žirju podižu skladišta ribari čitave šibenske otočne skupine. U polju se gaje žitarice i vrtne kulture, a na vapnenačkim pašnjacima brojne ovce i koze. Propadanjem vinograda u Francuskoj u drugoj polovici 19. stoljeća razvija se na otoku naglo i vinogradarstvo. Vinova loza potiskuje druge kulture i stoku i širi se po terasastim krčevinama vapnenačkih pristanaka. Zatim nastupa bolest loze i opća ekonomska degradacija. Iseljništvo zauzmlje maha, a Žirju se opet vraća, obzirom na iredentističke zahtjeve prekomorskog nam susjeda, funkcija uporišne i obrambene točke. Ovi momenti sa mora i kasnije imigracija sa kopna, stvarali su historiju Žirja. Razvoj Šibenika utjecao je na razvoj novijeg naselja uz more. Ta centripetalna sila grada danas dolazi sve više do izražaja u životu otoka.

Vidjeli smo dakle, da je važan geografski položaj otoka uticao na njegovu povijest. Na osnovu toga mogli bismo izdvojiti tri epohe otoka i to: jugoistočna, središnja i sjeveroistočna.

Prva spada u doba, kada su utvrde Gradina i Gustima bile najvažnije i imale prvorazrednu ulogu i kada se životna aktivnost ispoljavala najviše na tom dijelu otoka. Dvije relativno jake i velike utvrde, pitomi pejzaž i uvale pogodne za sidrište idu u prilog pretpostavci, da je u rano historijsko doba ovaj predjel bio najvažniji.

Druga epoha spada u srednji vijek. Jačanjem mletačke moći na moru utvrde gube postepeno karakter neophodnih i jakih nadzornih točaka. Život se koncentrira u središnjem dijelu otoka. To dokazuju ruševine samostana u jugoistočnom dijelu polja. Tursko nadiranje u primorske krajeve početkom 16. stoljeća prisiljava stanovništvo da bježi na otoke. Tako se jače naseljava i Žirje, a naselje se podiže u unutrašnjosti, na prisojnoj strani sjeveroistočnog vapnenačkog grebena.

Treća epoha nastupa pod utjecajem ekonomskog razvitka Šibenika, žarišta privredne aktivnosti. Novo naselje počinje da se izgrađuje u uvali Muni na sjeveroistočnoj obali otoka. To je epoha razvoja ribarstva i izrazitije gravitacije prema regionalnom centru. Rezultat toga je izgradnja pristaništa i uspostava stalne vese sa gradom.

1) M. Friganović: Žirje. Prilog poznavanju prirodnih osobina otoka. Geogr. glasnik. Sv. XV. Zgb. 1954.

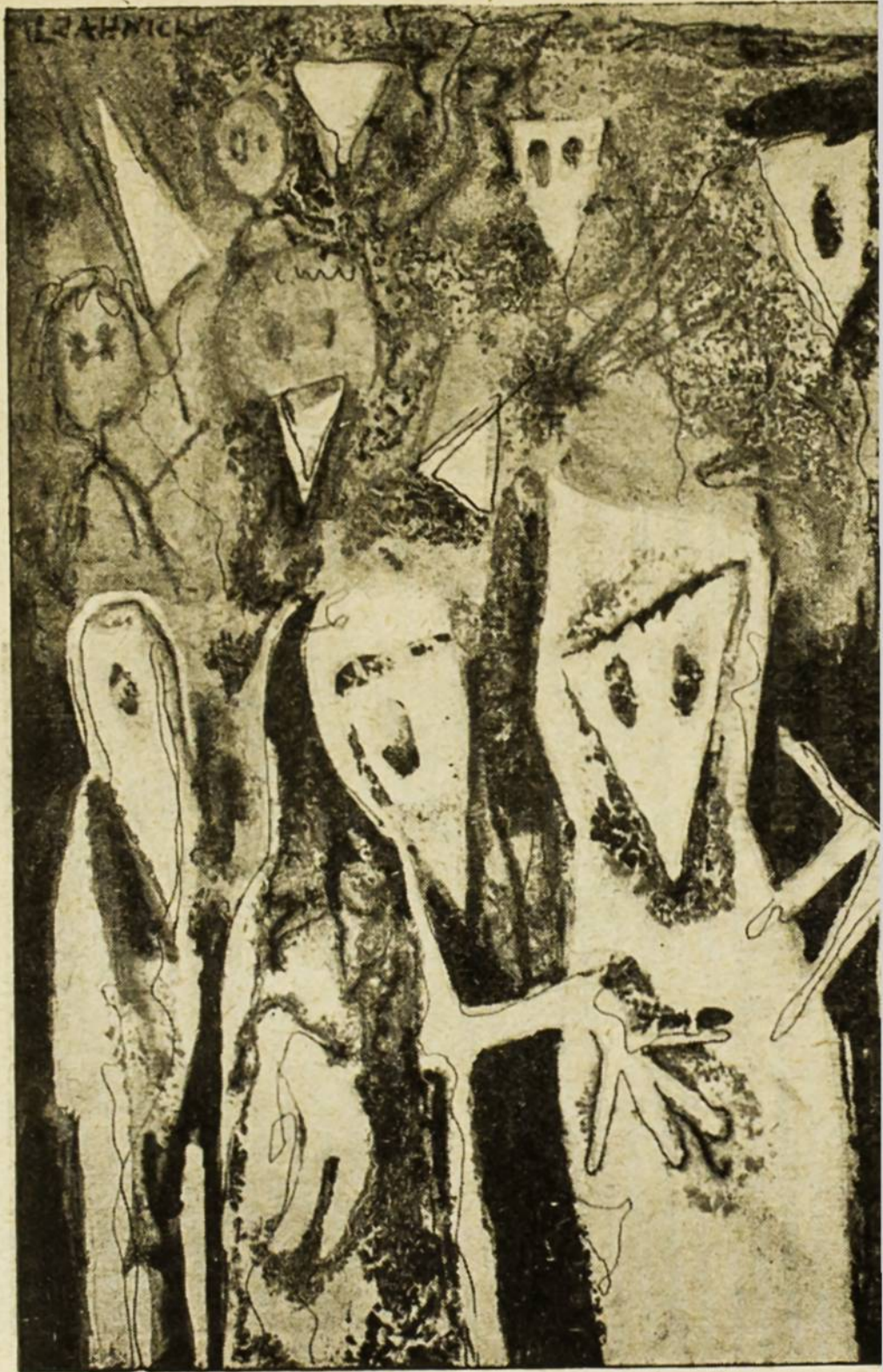
2) P. Skok: Toponomastička ispitivanja Slavenstva i Romanstva na Jadranskim otocima. Jadranski Institut J. A. Z. U. Zagreb, 1950.

3) K. Stošić: Sela šibenskog kotara. Šibenik 1941.

4) Č. M. Iveković: Žirje. Arheološko-historijski časopis. Zagreb-Knin., I.-VI. 1927.

**Aleksandar
Ljahnicky**

**Sni moji
nemirni**

OSVRTI

MLADI PJESNIK I NJEGOVA ZBIRKA PJESAMA

»Zvijezde nad raskršćem« je prva, ali, vjerujemo, ne i posljednja zbirka pjesama talentiranog mladog pjesnika Roka Dobre. Ova zbirka izišla je u izdanju biblioteke »Koraci«, knjiga br. 3, Društva radnika pisaca NRH-Zagreb.

Rođen 28. X. 1930. g. na otoku Žirju, Roko Dobra otisnuo se u književnost relativno vrlo rano. Prepušten još u najranijoj mladosti sam sebi i svojim osjećajima, doživljavajući život pun kontrasta i previranja, od emigracije do rata, on je kao izraziti liričar unio u svoje pjesme sav onaj nemir, traženje i napuštenost, koje mu je život donosio. Tankočutan i po prirodi plahovit, Roko Dobra nije ni u svojoj pjesmi drugačiji. Njegove pjesme odišu laganim pesimizmom, ali pesimizmom, sa kojim se autor nije pomirio. Zato ćemo u njegovim

pjesmama naići na mnogo upitnika, čak i tamo gdje su ti upitnici toliko logični da su već postali nepotrebni. Kod njega ima i nostalgije, i to čitavo poglavlje. On osjeća čežnju za napuštenom majkom, za onim tihim i samotnim uvalama, koje se bude i uspavljaju muzikom pjenušavih valova, njega vuče želja da se ponovo kao nekad zavuče pod krošnju masline i uživa u njenom hladu, promatrajući galebov let i crveni zalaz sunca. On čezne za danima svoga djetinjstva, kad je

bezbržno skakutao sa škrapa na škrapu, zaboravljajući na glad i tugu, koju je ostavljao majci u maloj potleušici tamo u selu pokraj mora. Njega vuče izbrazdani ogoljeni krš, koji je tako ljut, a opet tako drag njegovu srcu. A kad je podrastao u njegovoj svijesti redaju se uranjene spoznaje. Razmišlja o smrti svoga malog brata (»Kad je umro moj brat«), o ocu koji je otišao u Ameriku, zaboravivši da je negdje na dalmatinskoj

obali ostavio ženu i djecu («Zaborav u fotelji»), o prijateljima, koji se smiju i rugaju («Moji prijatelji»), o samoći i napuštenosti («Osamljenost»), o Kalvariji svog životnog potucanja («Bijaše to Kalvarija»), a zatim da u pjesmi «Kolodvori» iskaže sve one naslućenosti, koje je tako rano spoznala njegova pjesnička ličnost. Od mirnog rezoniranja, preko tihog prkosa, završivši u jecajima nemoćne rezignacije, Roko Dobra je u pjesmi «Kolodvori» dostigao domet velikog ostvarenja. Roko Dobra nije samo pjesnik bola, već pjesnik radosti, jer samo onaj koji zna što je to bol, može da uživa u pravoj i iskrenoj radosti. On osjeća i ljubav, možda pomalo i vizuelno, ali on je ipak osjeća i to pravu nepatvorenu ljubav. Za njega ljubav nije organska potreba, već tiha luka u kojoj će njegov brod lualica naći smirenja u tišini razumjevanja. Iz njega zna na časove izbiti prava erupcija strasti, ali da se odmah zatim smiri i utiša, ostavljajući kao trag iskrenu čežnju.

Zbirka završava sa dvije pjesme, koje je autor stavio kao epilog svojoj knjizi. To su pjesme iz obćinice, u kojoj leži nemoćan i slab očekujući svoj usud. Međutim ovdje je pjesnička mašta bila pretjerana, jer je Roko Dobra prizdravio i sad se nalazi u svom rodnom mjestu, na svom lijepom Žirju.

Zbirka pjesama »Zvijezde nad raskršćem« je samo jedan uspjeti početak ovog mladog, ali darovitog pjesnika i mi se nadamo da se on ne će zadovoljiti samo sa početkom, već da će on razviti sve svoje sposobnosti, kako bi postigao i veća ostvarenja.

Boris Baica

JEDNA 400-GODIŠNJICA ŠIBENSKE KATEDRALE

Započeta 1431., dovršena 1536., a posvećena 1555., šibenska stolna bazilika sv. Jakova najveći je spomenik graditeljstva Jugoslavije na prijelazu iz Srednjega u Novi vijek. Jedinstvenom povezanošću svojih gotičkih i renesansnih dijelova u skladnu cjelinu te izvanrednom ljupkom i živom ljepotom svojih graditeljskih i dekorativnih oblika, kao i originalnošću i smionošću tehničke izvedbe, šibenska je katedrala jedan od najznačajnijih spomenika crkvenoga graditeljstva u svijetu uopće.

Dva velika majstora: Juraj Matejev Dalmatinac (u literaturi poznat kao Juraj Šibenčanin) i Nikola Firentinac ujedinili su svoje visoke graditeljske (Juraj i kiparske) kvalitete kod projektiranja i izvođenja ovoga velikog djela. Juraj je začetnikom čitave jedne graditeljske škole u Dalmaciji i njegova djelatnost napravila je Šibenik umjetničkim središtem čitave Dalmacije XV. v.

Juraj Dalmatinac radio je na šibenskoj katedrali od 1441. pa do svoje smrti 1473. Prvotno skromno zamišljenu gotičku crkvu manjeg opsega, i tako započetu, Juraj je povećao poprečnim brodom i kornim apsidama i ove okružio vijencem od 71 ljudske glave — pravom galerijom likova suvremenih Šibenčana: ljudi, žena i djece; seljaka, građana, mornara i dr.; izdignuo nivoa kora nad onaj ostale crkve i postavio stupove nosače velikih arkada na kojima će se uzdignuti kupola; 1443. i slijedećih godina sagradio krstionicu, a zatim (1452. do 1454.) crkvenu riznicu, naslonjenu na katedralu. Dekorativnost posljednje faze gotike, cvjetnu gotiku, Juraj je razvio dotad neviđenom bujnošću i živošću, koja je svoj najviši izraz postigla u krasnoj krstionici, toj »okamenjenoj glazbi«, a originalnim i smionim slaganjem i umetanjem velikih kamenih blokova kod gradnje crkve, bez upotrebe ikakvog drugog građevnog materijala, postignuo jedinstven izgled i posebnu draž ovog velikog spomenika graditeljstva: vanjsku vidljivost kamenih stijena i svodova crkve.

Jurjevo je djelo 1477. nastavio i uglavnom dovršio, ali u stilu toskanske rane renesanse, Nikola Firentinac. On je do kraja XV. v. povisio pobočne lađe, dovršio prezbiterij i na četvrtasti podanak — prije Bramantea — postavio oktogonalni tambur, iznad koga se diže vitka kupola crkve, okružena visokim kipovima svetaca, koji su, isto tako, djelo Firentinčevo.

Zapadno pročelje i krov nad glavnim prostorom katedrale dovršeni su nakon Nikoline smrti (1505.), po njegovoj zamisli.

Građevinski radovi dovršeni su 1533. izradom velikog okruglog prozora na ružu na pročelju katedrale po Zadraninu Ivanu Mastičeviću, koji je gotički nacrt ruže sjedinio sa njenom renesansnom dekoracijom u skladnu cjelinu.

Božo Dulibić

ŠEST KONCERATA U PRETPLATI

Kad se govori o kulturnom nivou jednog grada, onda se prvenstveno misli na veću ili manju potrebu, želju njegovih građana za održavanjem različitih kulturnih manifestacija. Što je god veći broj građana kod kojih je ta želja naročito intenzivna, kažemo da je kulturni nivo grada veći. Ovo želju često puta uvjetuje sam kvantitet kulturnog života, odnosno kulturnih manifestacija u gradu, a ove opet utječu na jačanje i potreba za njim. Dakle uzajamno se podupiru.

Muzički život (koji je svakako sastavni dio kulturnog života uopće) našeg grada bez sumnje je vrlo siromašan, tj. muzičke priredbe vrlo rijetke. Zašto? Po mom mišljenju prvenstveno zbog toga, što u

gradu ne postoje muzičari ili muzički ansambli, koji bi svojim čestim i redovitim nastupima približili građanima prave vrijednosti muzičke kulture, postepeno razvijali njihov ukus i tako stvorili što veći krug onih, kojima bi slušanje ozbiljne ili tzv. klasične muzike bilo isto takva potreba kao i čitanje knjiga. Poboľšanju ovog stanja svakako bi pridonijelo osnivanje jednog orkestra, za što postoje uslovi, ali ne i dovoljna materijalna sredstva, koja su za to potrebna, zatim jača aktivizacija nastavnika Muzičke škole u vanškolskom muzičkom životu, osnivanje manjih komornih ansambala i dr.

Nastojeći da barem donekle ispuni ovu prazninu u kulturnom životu Šibenika Savez kulturno-prosvjetnih društava za grad i kotar Šibenik u suradnji s koncertnom poslovnicom UMUH-a u Zagrebu organizirao je u sezoni 1954./55. šest koncerata u pretplati. Na koncertima sudjeluju poznati umjetnici iz Zagreba. Želja nam je bila da se s ovim koncertima pride sistematskom muzičkom odgoju građana, odnosno da se njihovim redovitim održavanjem ona tzv. klasična muzika, koja jedina ima kulturnu vrijednost približi širokim slojevima građanstva i postane njihova svojina.

Sa četiri koncerta, koji su dosad održani, svakako je teško postići neke vidljive rezultate u tom pravcu, ali se na osnovu broja posjetilaca može zaključiti da se pozitivna želja Saveza slabo ostvaruje. Možda uzrok takvoj pojavi treba tražiti u samim koncertima, koji su u većini slučajeva komornog karaktera i kao takvi nedovoljno pristupačni onima koji već ne posjeduju izvjesnu »muzičku kulturu«. O tome bi u budućee trebalo voditi računa, budući da je naš dosadašnji muzički život bio u priličnoj mjeri siromašan, tako da je mnogim ljudima takav nagli skok u komornu muziku pomalo težak. Međutim s ovim se ipak ne može sasvim opravdati činjenica, da se broj posjetilaca na dosad održanim koncertima kretao od 100 do najviše 150, tim više nije opravdano kad se uzme u obzir renome gostujućih umjetnika.

U prvom koncertu sudjelovali su Nada Pirnat, sopran, Dragutin Bernardić, bas i Petar Dumičić, klavir. Nada Pirnat je pjesmama Giordania ((Caro mio bevi), Mozanta (Zadovoljstvo, Ptičice), Bombardellija (Pod Učkun) i Kunca (Crnomanjasti) pokazala priličnu zrelost i sposobnost interpretacije kompozicija različitog stila i karaktera, te je usprkos izvjesnoj nesigurnosti u početku ostavila dosta ugodan dojam. Visoke glasovne kvalitete prvaka zagrebačke opere Dragutina Bernardića došle su i na ovom koncertu do izražaja, te je od publike bio naročito toplo pozdravljen. On je pjevao ariju iz opere »Porin« od Lisinskog, zatim »Ariettu« od Scarlattia, »Tri pjesme« Don Quijota »Dulcineji« od Ravela, »Zimu« od Kunca i »Otac i sin« od Tajčevića. Naročito jak dojam ostavile su pjesme Ravela. Pijanista Petar Dumičić je već prilično poznat šibenskoj publici, osobito svojim iskusnim interpretacijama Chopina. Na koncertu je izveo Schubertovo djelo »Moment musical«, zatim »Srpsko kolo« od Tajčevića, vlastitu kompoziciju »Ma-

kedonska igra«, »Igru iz Štipa« Grgoševića-Dumičića i »Baladu g-mol« od Chopina.

Pijanistica Zorka Loos i violinista Ivo Kviring sudjelovali su u drugom koncertu. Zorka Loos je već prije nekoliko godina nastupila u Šibeniku i to s Državnim simfonijskim orkestrom. »Sonatu d-dur« Schuberta, tri preludija Skrjabinina, »Pour le piano« od Debussyja i »6 bagatela« od Kunca ona je izvela tehnički vrlo sigurno, dotjerano i muzikalno. Mladi violinista I. Kviring otvirao je »Un poco triste« i »Burlesku« od Sulka, »Drugu priču« od Kunca i »Žetelačku rapsodiju od F. Lhotke prilično muzikalno, ali pomalo nesigurno.

Treći koncert, na kojemu su sudjelovali sopran Alka Marković i klavirista Freddy Došek, bio je naročito toplo primljen. A. Marković je pjevala pjesme: »Er ist's« od Wolfa, »Mainacht« od Brahmsa, »Colloque sentimental« od Debussyja, »Seh duš dan« i »Oj sancij« od Berse i arije iz opere »La boheme«, »Cavalleria rusticana« i »Faust«. Umjetnica dosta nepoznata iznenadila je svojim prijatnim glasom i interpretacijom, kako pjesama, tako i arija. Kompozicije F. Chopina (4 preludija, Valcer e-mol i Polonaise As-dur), Konstantinidisa (Male kompozicije na grčke narodne motive), Papandopula (Igra) i Bjelinskog (Preludij) izveo je Došek tehnički i muzikalno besprijekorno. Njegov silni temperament naročito je došao do izražaja u Chopinovoj Polonaisi.

Prilikom svog prvog koncerta u Šibeniku (IV. koncert u pretplati) mladi, ali već poznati klavirista Jurica Murai predstavio se kao zreli umjetnik sa savršenom tehnikom i izvanrednom muzikalnošću. Njegove interpretacije djela Francka (Preludij, koral i fuga), Chopina (Sonate op. 35 b-mol) i Musorgskog (Slike s izložbe), spadaju među najbolje što smo dosad u Šibeniku imali prilike čuti.

Sve u svemu: kvalitetni umjetnici, kvalitetni program, kvalitetne izvedbe i korist, koja nije razmjerna s ovim kvalitetom. Šteta!

Branlko Belamarić

I. POLUGODIŠTE KAZALIŠNE SEZONE

Za velika ostvarenja masovne umjetnosti, kao što je kazalište, potrebna je harmonija i jedinstvo u osjećajima; ideja, koja će sjedinjavati sve u zajednički napor, jer kao što je moral; odvajanje iz nižih pobuda najvišeg ideala dužnosti, tako je i umjetnost ignoriranje individualnog egoizma. Samo u serioznom radu jednog kazališta iščezavaju iluzije djeljenja na elitu i »statiste«.

Budući da je kazališna umjetnost najviše povezana sa vremenom, da je od njega upravo inspirirana, da je jedina koja nije doživjela nikakovo drugo iznošenje svijeta nego: realno, to je ona u mo-

gućnosti da je podjednako voli i razumije običan čovjek, čovjek sa bogatom duhovnom i književnom kulturom, zato je svaki repertoar statičan, što više regresivan.

Pribjegavanje kvantitetu je zapostavljanje kvaliteta; isto tako nepotrebno raskošna scena je samo neznanje, da se iskoriste literarne mogućnosti teksta, a to je opozicija na progresivnu ulogu kazališta, koju ono vrši već stoljećima.

U mnogostrukosti dramskog stvaranja, gdje je jednako potreban homogen ansambl, iskusan režiser, zatim dramski tekst i inscenator, gdje su neizbježni varijabilni eksperimenti, svaki onaj koji poznaje kazalište shvatit će da se teškoće lako ne prebrođuju i da je svaki uspjeh samo jedna lucidna pobjeda. Bodrena od publike, potpomognuta konstruktivnom kritikom, kazališna umjetnost ne vegetira tamo gdje je ona konzekventna tradiciji u načelima umjetnosti, jer: kazališne su daske katedra sa koje se može govoriti dramski i samo dramski.

U prvoj polovini sezone naše kazalište je od domaćih autora izvelo Dobričanina (Zajednički stan), Begovića (Bez trećega), Bobić (Slučaj gospodina Koste); a od stranih Jonsona (Volpone) i Anouilha (Poziv u dvorac); osim toga naše kazalište spremilo je i izvelo »Ševu« i obnovilo »Cliviu«.

Kazalište je otpočelo sezonu sa Ben Jonsonovim »Volponom«, koji je prikazivan i na ekranu, ali to veliko djelo istaknutog renesansnog majstora uvijek je živo i aktuelno na daskama.

U mladosti zidar pokušavši niz zvanja od vojnika do glumca, prošavši kroz mnoge peripetije u životu, od dramskog pjesnika do zaboravljenog i od svih odbačenog starca, ružan i nezgrapan, a živeći u renesansi kulture i Engleske države, Ben Jonson je uz Shakespearea, najistaknutije dramsko pero svoga doba, ne samo u Engleskoj već i u svijetu uopće.

Stvorio niz velikih komedija (»Slučaj se promijenio«, »Svatko prema svojoj cudi«, »Cintina gozba«, »Poetaster« i »Volpone), koje su ga nadživjele, jer Jonson je bio, kako piše Lessing, jedan od rijetkih kazališnih ljudi, koji je pravilno shvatio značaj humora.

»Volpone« je drama sa primjesom commedie dell' arte. To svjedoči da je Jonson poznavao talijansku komediju, tome ide u prilog i mjesto zbivanja radnje, ali Jonson nije potpao pod utjecaj te šablonizirane pučke vesele igre, on je od nje iskoristio samo pozitivne elemente. U »Volponeu« je renesansna Venecija, a renesansa nije stvarala samo glad za antikom nego i glad za novcem i uživanjem. U »Volponeu« je data strast jednog karaktera, koji je produkt sredine, naglašena ličnosti sloja srebroljubaca, to je strast i zanat jednog sloja, jednog čitavog društva, kojemu su svi osjećaji rudimentirani na račun strasti za novcem i perverznošću. Volpone, taj utjelovljeni škrtac, pravi koje-kakve gadosti i prijevare, isto tako degeneriranim prijateljima, da bi se oni, odnosno njihovi novci našli u njegovoj kesi. To su ljudi, koji

prodaju sve svoje, pa i poštenje i žene, da bi došli do novca. Jonson je tako mjesto škrtog odvojenog čovjeka prikazao gnusobu škrtosti kao strasti. Jonsonov sluga nije kukavica ni glup, on je vrlo lukav, veseo i poduzetan, on je onaj vječiti recitator sentenca, koji će na kraju sve namagarčiti i ostati pobjednik, kao autorov triumf.

Ovaki komadi olakšavaju režiji, jer se radnja odvija uglavnom oko glavnog lika, a uloge se dađu samostalno izraditi.

Posao glumaca je vrlo zahvalan, tim više što su lica sintetizirana na jednu ili najviše dvije strasti, a uz to tipovi nisu apstraktni.

Režija je bila dobro improvizirana, ali isuviše vjerna okviru starijih režijskih postava. Ova je predstava donijela nekoliko vrlo dobro odigranih uloga; Vilkario je strastveno kreirao Volponea, Petković je bio živahan i snalažljiv u ulozi Mosce, a Matić je pružio najviše tamo gdje se od njega ne može mnogo očekivati, na glasovnom artizmu. Upala je u oči prvom svojom igrom Irena Astrova-Meličicki.

Dok je zadnjih godina naš roman doživio renesansu, drama nije imala većih dometa. Neosporna je činjenica velikog značaja dramske umjetnosti u kulturnom razvoju jednog naroda, a velika podrška samim stvaraocima je stavljanje domaće drame na repertoar. Dobričanin se probio »Zajedničkim stanom« na gotovo sve naše pozornice. U vezi s tim moglo bi se pomisliti na njen veliki kvalitet, ona to nije, međutim ona je suvremena, a to što je suvremeno daje joj posebnu vrijednost.

Dobričanin je za temu uzeo jedan aktuelan problem: stambeno pitanje, a za glavno lice jedan svalkidašnji, ali ne i običan tip — snob, dandy i lijenčina, on sve radi da ništa ne radi, on je u stvari centralna ličnost, nosilac humora, jedan novi tip lakardijaša.

Više različitih tipova, koje će zajednički vezivati stambena kriza, prikazuje Dobričanin sa svim njihovim dobrim i lošim osobinama, sa netrpeljivošću, sa sudarom mladih i starijih, malograđanštine, praznovjerja novoga i staroga, imajući uvijek pred očima samo efekt.

Ima u komediji i parodije, a i satire, ali najviše bezazlenog ili lakog humora. Dobričanin nije odvažan i nema za cilj da udara tamo gdje treba, on to izbjegava, moguće radi dramskog efekta. Nesumnjivo da je Dobričanin iskusan kazališni radnik, te je na pozornici ponovio sve ono što je stvoreno u smpskoj komediji od Sterije do Nušića. Ima i klasičnog dramskog zapleta, i vječnog qui pro quo i bučnih scenskih efekata; ali Dobričanin dovodi nove likove na pozornicu, ali što je najvažnije da u tom kompleksu stare tehnike i suvremenog svijeta, zrači prijatna atmosfera, koja daje život i značaj drami. Režija Petra Petkovića, iako nije inventivna, vrlo je uspješna. Izrazivši smjer, davši tempo predstavi, on je prepustio interpretatorima da ispolje maksimum svoje duhovitosti. »Nije dosta slušaoca (gledaoca) nasmejati; premda je i to donekle zaslužno«, i pored te Horacijeve primjedbe tekovinu treba pripisati zaslugu i pohvalu, jer ovo je bila najuspješija dramska predstava prvog polugodišta. Petar Petković u ulozi Pepi-a dao je odličnu rolu Clowna, svojom ležernom pojavom i zvučnim glasom on je domi-

nirao na sceni. Dobre su kreacije dali Matić i Ristić, dok se Balin nije snašao u ulozi studenta, tako da ga je donio prilično blijedo i anemično. Prilog dobre realizacije ovog komada ide i rješenje scene, koja je u prvom činu bila nešto raskošnija.

Begović je jedan od rijetkih naših dramatičara koji su djelovali u prvim decenijama ovog stoljeća, a čije se drame još danas prikazuju. Uzimajući malo iz svih struja, nesamostalan i pogodan, Begović je erudita, ali i eklektik. Stekavši iskustvo u stranim kazalištima, detaljno upoznavši zapadnjačku i nordijsku dramu, sublimira to u svojim dramama, težeći za pomodnošću i efektom. Zato su mu drame iskonstruirane, pomalo nelogične, a neke i nejasne, što pojačava simbolika, misticizam i senzualni duh. Zato je stekao slavu u inozemstvu, kao nijedan hrvatski i uopće jugoslavenski pisac drama. Naročito je Zapad cijenio njegove drame. U drami tretira odnos žene i muškarca a uzor mu je Ibsen. Njegove žene su pohotne i neiživljene, a ne toliko moralne i duhovno jake kao Ibsenove. Begovićevo načelo je: »Kad stane srce počinje sreća«. To će ga rukovoditi i u drami »Bez trećega«. »Bez trećega« je dramtizacija finala romana »Giga Barićeva«. To je psihološka drama odnosa muža i žene poslije susreta nakon više godina. Muž je do besvijesti ljubomoran, sumnjičav i u transu, prelazi iz prigušenosti u drek, nastojeći da dozna moral svoje žene za vrijeme svoje odsutnosti. Žena želi prikriti i zaboraviti prošlost i otpočeti nov život. Sumorna atmosfera ekspozee, otkriva tragediju radnje. Sumnjičavost muža i tvrdoglava upornost žene ne jenjava već raste, da bi na kraju uslijedio revolverski hitac Gige.

Oživjeti tekst ovog iskonstruiranog dramskog djela, prikazati realno Begovića, težak je posao. Nasuprot »Zajedničkom stanu« površne i lake komedije, režiser Petar Petković je ovdje imao riješiti dubinsku psihološku dramu kroz osobine i situaciju lica i dati atmosferu tragedije, koja izbija iz suprotnosti likova, provodeći je permanentno. On je uspio zagrijati publiku, da se u njoj kao nit provlači iščekivanje, uspio je dati savršen tempo samo drugom i trećem činu, dok je prvi ostao blijed i pomalo usiljen.

U grijeh režiseru ide i natrpana scena, koja je služila Begoviću u tridesetim godinama ovog stoljeća, premda i danas ona ističe staleški ambijent i doprinosi oblačnosti atmosfere, ali to se moglo postići i da je scena bila praznija.

Ulogu Marka, Petković je donio solidno. Osim nekih slabih mjesta bio je dosljedan i stvaran. Irena Astrova-Melčicki, bila je u prvom činu nešto više patetična, nego što to odgovara karakteru patetične salonske žene, ali kasnije ona pokazuje registar osjećaja, nagli nemir čula i upravo begovićevskih osobina.

Križe u kojima se guši Evropa našeg i prednašeg vremena, odražuju se u umjetničkom stvaranju. U agoniji kapitalističkog društvenog uređenja, drama je anemična književna vrsta sa individualnim uzdignućima, i to onih koji osjećaju suton svoje klase. Jean Anouilh se

oslobodio eksperimentiranju i stvorio »Antigonu« s aureolom Sofokleove »Antigone«. U razdoblju dekadentnih filozofskih strujanja, koja se nameću revolucionom bezizlaznošću Anouilh priznaje i osjeća Sartreov i Camyev egzistencijalizam, ali on se prvenstveno opredjeljuje drami kao umjetnosti. On nema težnje, da djelo pretrpa zamornom filozofijom, već daje oduška spontanom stavu prema životu, sa dozom dramske opreznosti. Anouilh posjeduje intuiciju genijalnog dramskog pisca. Bez razrade etičkih i filozofskih dogmi, on dovodi život u neminovni razvoj, sa manje lirskog, ali sa snažnim osjećajem za dramatičnost.

Takav je i »Poziv u dvorac« drama jedne ljubavi. Braća blizanci, od kojih prvi voli istinski kćerku bogatog židova, koja je u stvari zaručnica njegovog brata, ali i ona voli njega. Mala balerina je samo igračka, marioneta, koja treba da pobudi ljubomor kod židovke. Drama će završiti happy-andom. Anouilh je dovoljno talentiran da iz ovog razvije napetu dramsku radnju, ali on je, da ne bude u okvirima konvencionalnog, doveo na scenu nekoliko drugih lica, kao židova Messerschmana, kroz čije riječi ustvari izbija autorovo poznavanje života i tako stvorio nekoliko veličanstvenih epizoda, kao što je Messerschmanovo paranje novca. Kontrastom skrivenog i razgaljenog, zagonetke i jasnog, rezignacije i vitalnosti, intimnošću i poniranjem u internost ličnosti, u čemu zvoni iskrena kruto-sentimentalna lirika, Anouilh na taj način stvara njihove međusobne odnose. On ne karakterizira lica eksterno i iznošenjem detalja, već otkrivanjem unutrašnjosti, ali oprezno u interesu drame, te bujnošću psihe on dobija kolektivni razlog sukoba, a Anouilh zato ima dovoljno snage i lica razvija u dramsku širinu.

Kod realizacije djela treba biti oprezan, da se sigurnim akcijama lica postigne ravnoteža. Skriveni život lica je mnogo bujniji, nego akcije, a sve to ima realizaciju bogatih dramskih obrada i iznenađenja, kod čega drama ostaje monumentalna, jer su sve naslućenosti dovedene do kraja. U dobroj scenskoj postavi, ali ne baš izjednačenim ansamblom, Mirku Merle je ostala individualna zasluga što drama nije bilo do kraja upropaštena. Idejno drama nije dobro riješena, pa se neki zapleti nisu dovoljno ni objasnili, u čemu treba biti oprezan kod Anouilha, inače Merle je režijsku kompoziciju i napetost drame riješio invenciozno. Merle nije dovoljno posvetio pažnje ansamblu, budući da je bilo uočljivo da mnogi likovi nisu bili dorasli salonu u kojem su se nalazili. Petar Petković jedini je živio na sceni i djelovao sugestivno. Sa jasnim i preciznim glasom on je bio vjeran autoru i blizak gledaocu, ništa kod njega nije bilo neuvjerljivo, u njemu je živio siguran sceniski umjetnik, ali samo u ulozi jednog brata, dok je drugog donio blijeđo i izgubljeno, kao da je sam osjećao samilost prema onome koga kreira. Greta Merle rado igra nevino-naivnu djevojčicu, i tamo gdje se život s njom poigra, i gdje treba promisliti, ona se često izgubi, to se dogodilo i ovaj put. Neva Belamarić igrala je artifično, dok je Šetika Korkut igrala arogantno i isprekidano. Ristićev je Messerschman bi je

prilično živ, ali nezgrapnan. Doživljeno su donijele svoje uloge Irena Astrova i Ivana Kuthy.

Ljubinka Bobić je uživala povlastice i naklonost uprave kazališta i jednog dijela publike, zato se mogla upustiti čak i u takav posao, kao što je pisanje drama. Kao glumica imala je uspjeha u tumačenju lake talijanske komedije i površne američke igre, rado se rugala običajima sela i sličnim u »visokom« društvu, što se odrazilo i u njezinim djelima. Komedije su joj djelomično uspjele sinteza reminiscencija svih mogućih utjecaja, a najviše srpskih komediografa. Iskusna kao kazališni radnik, ona zna mjeru dokle se može smijati sa publikom, zna što ne može primiti, u »Slučaju gospodina Koste«, Bobićeva je mnogo slabija nego u »Porodici Blo«.

Pokušavajući riješiti složen i važan društveni problem, nije imala dovoljno snage, a ni znanja i smjelosti, zato je komedija ostala površna bez dramskih zapleta sa minimumom dramske napetosti. Ljubavni trougao, koji je tako čest, da je postao osnov dramama svih autora, koji su bježali od stvarnosti u salon »višeg« društva, gdje su vidjeli samo glazuru, ovdje se taj trougao proširio na ljubavi četverokut, kojemu je uzrok novac, što se kao crv uvukao u obiteljski život. Bobićeva nije mogla, a da se ne naruga jednom milijuneru, koji jede paprikaš uz čaj. Ona je u komediju uvukla i tragediju djeteta, kao sredstvo smijeha. Komedija je inače neuvjerljiva i puna nelogičnosti. Zahvativši radnju od momenta otuđivanja bračnih drugova, da bi nešto kasnije skinula masku ljubavniku, autorica stavlja radnju u krug koji se vrti i koji će nastaviti okretanjem i poslije nego što komad završi. Komedija bez tipiziranja ili karakteriziranja lica, bez psihološke obrade u kojoj sve teče u jednom isuviše jednostavnom dialogu. Bobićeva ne samo da je ostala u sjeni svojih uzora, najviše Nušića, ona nije uspjela ni nasmejati gledaoca, kao u drugim komedijama. Smijeh, koji je slučajnan, to je onaj isforsirani smijeh, koji se iz uslužnosti šalje onima što se znoje sjedeći u gledalištu.

Režijska koncepcija djela Petra Petkovića je neuspjela. Redatelj je pokušao iscijediti psihologiju, ali kako je to nemoguće, ideja je promašena, jer komedija i nema. Radnji je ipak trebalo dati više života i smijeha, više tempa. U Kostu Vikaria, osjećao se nušićevski tip a ovaj glumac je tamo davao nesumnjivo vrijedna ostvarenja, što ovdje nije bio slučaj. Neva Belamarić je prije osjetila slučaj Leposave, nego što je trebalo osjetiti, to se mora pripisati njoj, jer takva igra kod nje nije slučajna. Petković je pogriješio i kod sebe u ulozi Đoke, shvatio je svoju ulogu ozbiljno, što nije trebalo. Zbog toga su i ostale uloge ostale nepovezane.

Ništa ne može opravdati dovođenje na scenu ove komedije, tim se nije smjelo predstaviti autora, koji je bio zadovoljan i sa »Porodicom Blo«, koja je već prikazivana u našem kazalištu, time je učinjena mala usluga ansamblu, a najmanje publici.

Eduard Kale

BILJEŠKE

GOSTOVANJE ZAGREBAČKOG KAZALIŠTA »KOMEDIJA«

17. siječnja 1955. gostovalo je u našem gradu zagrebačko kazalište »Komediya«, koje je u prepunom gledalištu Narodnog kazališta izvelo komad »Suputnici« od Jana de Hartoga. U njemu su učestvovali Marija Aleksić i Slavko Mindžor, režiser tog komada, koji je inače poznat našoj publici iz prijašnjih gostovanja. Oboje su svoje uloge interpretirali, tako da je publika bila u velikoj mjeri zadovoljno tom izvedbom. Priredbu je organizirao Dom Jugoslavenske ratne mornarice u Šibeniku.

USPJELO GOSTOVANJE ŠIBENSKE OPERETE U ZADRU

20. i 21. III. 1955. gostovao je u Zadru ansambl šibenske operete. Tom prilikom bile su prikazane zadarskoj publici dvije operete: »Clivia« i »Ševa«.

Dugim i spontanim aplauzom odala je zadarska publika priznanje operetnom kolektivu našeg kazališta na uspješnim izvedbama.

SKUPŠTINA RKUD-a »KOLO«

27. veljače 1955. održana je u društvenim prostorijama godišnja skupština RKUD »Kolo«. Skupštini su, pored velikog broja članova i prijatelja društva, prisustvovali i delegati kulturno-umjetničkih društava »Žoranić« iz Zadra i »Jedinstva« iz Splita. Na skupštini je konstatiran uspješan rad u protekloj godini, dok je za rad u ovoj godini doneseno niz važnih odluka.

ČETRI PREMIJERE ŠIBEN- SKOG NARODNOG KAZALIŠTA

Narodno kazalište u Šibeniku izvelo je daljnje svoje četiri premijere i to: »Poziv o dvorac« od „Anouilh«, »Slučaj gospodina Koste« od Ljubinke Bobić, »Potez kistom«, od Budaka i »Anna Christie« od E. O'Neill.

»PUT MLADIH« ALMANAH ŠIBENSKIH SREDNJO- ŠKOLACA

Krajem veljače izišao je iz štampe zbornik radova članova literarnih sekcija OKUD »Ruže Vukman« i »Mate Bujas«. Almanah je primljen sa simpatijama naročito u redovima srednjoškola.

TVORNICA ELEKTRODA I FEROLEGURA ŠIBENIK

TELEFONI: 3-37, 3-39

BRZ. KRATICA: FERMAL

ELEKTRODE IZ AMORFNOG UGLJENA
ELEKTRODNE MASE
FEROMANGANI
SILIKO MANGANI
SILIKO KALCIJ
FORMOLIBDEN
SPECIJALNA SIROVA ŽELJEZA
KARBURIT
ELEKTROGRAFIT
VAPNO
ŽELJEZNI SULFIT

„Š I P A D“

PODUZEĆE ZA IZVOZ DRVETA PUTEM SVOJIH PREDSTAVNIŠTAVA U INOZEMSTVU I RAZGRANATIH POSLOVNIH VEZA U ČITAVOM SVIJETU:

IZVOZI:

rezanu građu, jelovu, smrekovu, bukovu (parenu i neparenu): građu ostalih lišćara, bukovo celulozno drvo, sve vrste željezničkih pragova, šumski ugljen, bukovo gorivo drvo, sanduke svih vrsta i dimenzija, razne galanterijske proizvode od drveta, montažne kuće i barake od drveta, parket, sulfidnu celuloz, formir, panel i t. d.

UVOZI:

strojeve za obradu drveta i sve ostale potrebe za drvnu industriju B. i H.

DIREKCIJA: SARAJEVO, JUGOSLAVENSKE NAR. ARMIIJE BR. 48

Telefoni: 39—42, 28—30, 20—01, 40—52, 44—96.

Telegrami: Š I P A D Sarajevo, P. O. B. 213.

Poduzeće Luka i skladišta Šibenik

TELEFONI: UPRAVA 2-00, KOMERCIJALNI I RAČUNOVODSTVO 2-24,
EKSPLOATACIJA 4-31. TELEGRAMI: DIRLUKA ŠIBENIK

Obavlja sve poslove i manipulacije oko izvoza, uvoza, razvoza, uskladištenja i osiguranja robe. — Raspoložuje zatvorenim i otvorenim skladištima i stovarištima. — Unajmljuje pribor za rad u luci: voštane pokrove, kolica, prikolice, traktore i t. d.

ZA VEĆE POŠILJKE TRAZITE SPECIJALNE FORFETNE STAVOVE!

TRGOVAČKO PODUZEĆE „GRADSKI MAGAZIN“ - ŠIBENIK

I Z V J E Š T A V A

poljoprivredne zadruge, trgovačke radnje, trgovačka poduzeća, industriju i ustanove na području grada i kotara Šibenik, da je otvorilo svoje

SKLADIŠTE TEKSTILA ZA PRODAJU NA VELIKO

ul. Bratstva i Jedinstva b. . (uz brijačnicu Antunac)

Za sve informacije izvolite se obratiti našem prodajnom odjelu. Tel. 4-52

»K O R N A I«

TRGOVAČKO PODUZEĆE NA MALO I VELIKO — ŠIBENIK

Telef. 6-57. tek. rn 531-T-137 Šibenik

PREKO SVOJIH PRODAVAONICA NA PODRUČJU GRADA I KOTARA ŠIBENIK OPSKRBLJUJE POTROŠAČE NA MALO SVIM INDUSTRIJSKIM PROIZVODIMA UZ SOLIDNE CIJENE I POSLUGU

PRODAJE NA VELIKO TRGOVAČKIM PODUZEĆIMA NA MALC. TRGOVAČKIM RADNJAMA I POLJOPRIVREDNIM ZADRUGAMA SA PODRUČJA KOTAREVA ŠIBENIK, DENIŠ I BENKOVAC, SVE INDUSTRIJSKE PROIZVODE: PREHRANU, TEKSTIL, POSUĐE, BOJE, NAMJEŠTAJ I DR. UZ POVOLJNE CIJENE I BRZU OTPREMU.

„R A D“

GRAĐEVNO PODUZEĆE ŠIBENIK

Telefoni: 2-80

2-85

Brzozjavi: „Rad“ - Šibenik

Izvodi sve vrste radova u gradu i kotaru
Š I B E N I K

„V I N O“

GRADSKO PODUZEĆE ZA PROMET VINOM I ŽESTOKIM
PIĆIMA — ŠIBENIK

PRODAJE I OTKUPLJUJE SVE VRSTE VINA I RAKIJE

Telefoni: 3-29, 3-3-31

PODUZEĆE ZA PROMET PREHRAMBENIM ARTIKLIMA NA VELIKO
I MALO

»PREHRANA« — ŠIBENIK

OBAVJEŠTAVA SVU DETALJISTIČKU MREŽU NA TERITORIJU
KOTARA ŠIBENIK I OBLIŽNJIH KOTARA, DA RASPOLAŽE BOGA-
TIM ASORTIMANOM PREHRAMBENIH ARTIKALA, KOLONIJAL-
NOM ROBOM, KUĆNIM POTREPŠTINAMA KAO I SVIM VRSTAMA
MLINSKIH PRERAĐEVINA, KOJE SE MOGU DOBITI U SVIM
KOLIČINAMA

CIJENE VELEPRODAJNE I TVORNIČKE

„S L O G A“

TRGOVAČKO PODUZEĆE NA VELIKO — ŠIBENIK

Preporuča poljoprivrednim zadrugama, trgovačkim radnjama, svoja sortima skladišta sa sredstvima za unapređenje poljoprivrede, zatim skladišta industrijskom i prehrambenom robom.

Posjetite nas u našem prodajnom odjelu, bez obaveze na kupnju, gdje će te se upoznati sa robom koju imamo.

Naše poslovne prostorije nalaze se u ulici Nar. Heroja Mira Višića broj 7. — Telefon 6-88.

»V o ć e«

poduzeće za promet voćem i povrćem - Šibenik

***Prodaje u svojim prodavaonicama sve
vrste voća i povrća.***

CIJENE UMJERENE.

